

Datina

ANUL IV.

NR. 7-8.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La costă
„Datina”

G. Simionescu

DATINA

ARTISTICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

Director: M. Gușiță

An. IV. Nr. 7—8.

Septembrie 1926.
Octombrie

SUMĂRUL:

Cultura Europeană	C. Rădulescu-Motru
Plugarul — poezie	A. Cotruș
Castanul — poezie	Marcel Romanescu
Din literatura polonă: Stefan Zeromski — Amurg — schiță	Barbu Brădescu
La geamul iubitei — poezie	Eug. Constant
Antiquitas rediviva — fragment de roman	Maior G. Băgulescu
Obsesie — poezie	D. Gherghinescu-Vania
Povestea unei vitrine — fantezie	Dimitrie Sandu
Inserare — poezie	B. Emilbar
O știință a vremii noastre — sociologia	Al. Dima
Imn Soarelui — poezie — trad.	Al. Iacobescu
Frânturi de gând — Asupra reformei învățământ.	D. Papadopol
Schițe-Desenuri	(G. Simionescu
	(D. Ghiață

Mișcarea culturală:

Insemnări:

LITERATURA ROMÂNĂ

Ion Pillat: Elegie
In marginea Istoriei Răzb. p. întregirea României
Anarhia morală și echilibrul în aceeași generație
Sămănători de lumină și românism
Eugen, Paul, Savin Constant: Poezii

Universul literar
Viața literară
In marginea „Sburătorului”
Scrisori din București
Un ales suflet românesc

LITERATURA STRĂINĂ

Maurice Rostand
Marino Moretti, Michel Saponaro

Note asupra Romantismului
Informațiuni

Orice reproducere este oprită

Lei 25.

ABONAMENTE:

Lei 140 . . . pe an.
Instituții și autorități: Lei 300.

Cultura Europeană¹⁾

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cultura europeană este isvorită la origină din încumetarea pe care câteva suflete de elită și-au luat-o de a răspunde la contrarietățile experienței. Nemulțumite cu armătura vagă a misticismului, aceste suflete au căutat o armătură durabilă și fecundă. Râvna lor a rămas, ca și la mistici, să pună pe om mai presus de experiența cea plină de contraste. În fond și cultura cea nouă are caracterul unui eroism. Ea tinde să intruzeze un ideal de personalitate puternică, ridicată deasupra mediului înconjurător, și cuprinzând în înțelegerea ei toate contrarietățile acestui mediu. Ca și misticul, omul cult european, antropomorfizează. Numai că el nu antropomorfizează cu subiectivitatea emoșii, ci cu aceea a inteligenței. La origină europeanul pornește ca și misticul, cu încrederea de a ieși biruitor.

Dar după această asemănare dela origină, drumul culturii europene se desparte cu totul de drumul urmărit până aci de culturile anterioare, asiatice și africane. Conștiința popoarelor europene este mai subtilă și mai pătrunzătoare. Ea nu se mulțumește cu soluțiile aparente. Spărtura în structura sa odată produsă, pune în mișcare dispozițiile sufletești. Europeanul este iscoditor și perseverent. Cultura europeană a trecut în decursul a douăzeci de secole prin mai

¹⁾ Fragment din „Personalismul energic”, inedit.

multe faze de cum au trecut culturile anterioare ei în curs de sute de secole. Goana după un echilibru sufletesc este în Europa mai a-prigă și mai răspândită decât ori și unde aiurea.

Dacă analizăm acum desvoltarea culturii europene găsim în ea trei faze mai principale. Fiecare din aceste faze pune în relief câte un moment esențial din aceea ce numim astăzi tipul culturii europene. Prima fază este dominată de geniul poporului elin. În ea conștiința europeană este frământată de contrarietatea dintre plăcere și durere, formă și materie, etern și trecător, rațiune și sensibilitate. În ea s'au produs sistemele filozofii clasice, platonismul și aristotelismul. În amindouă aceste sisteme forma și idealul etern ies biruitoare deasupra materiei și sensibilității. Echilibrul sufletesc câștigat pentru personalitate, în această fază, îl găsim cristalizat în morala stoicismului. Înțeleptul se ridică prin rațiune deasupra simțurilor, dominând patimile : *Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae*.

Înțeleptul stoic este prima structură de echilibru sufletesc, pusă ca model personalităților europene. Idealul ei a dominat multe secole. El trăiește și astăzi fuzionat în cristalizările dobândite în urmă. A două fază este aceea a creștinismului medieval. În ea să plămădește idealul omului creștin. Biruința o are acum sufletul în contra corpului ; o are fericirea câștigată prin durere. Echilibrul sufletesc îi dă izbăvirea de cel rău. Un ideal care a dominat iarăși secole și care domină încă, deși contopit într'o cristalizare nouă. În sfârșit, a treia fază este aceea în care trăim. A fost rezervată acestei faze complectarea personalității ideale sub raportul libertății. Înțeleptul stoic domină simțurile, dar nu natura ; sfintul creștin își asigură fericirea cerului ; ca să fie idealul complect, mai trebuia ridicat omul în dignitate deasupra naturii întregi, ca ființă liberă. Aceasta o desăvârșesc cugetătorii Europei moderne. Epoca noastră este epoca personalității libere, autonome, și suverane. Europeanul care aparține unei națiuni mari și puternice este mândru pe suveranitatea sa națională. Europeanul care aparține unei națiuni mai mici este totuși mândru pe autonomia sa națională. Ori și ce european, de altmintreli, fie cu, sau fără naționalitate este mândru pe libertatea sa. Intreaga lume europeană nu are o credință mai răspândită ca aceea în libertatea voinții. Indivizii au dreptul la autodeterminare. Si tot așa și națiunile. Imperialismul național este consecința individualismului intransigent. De aceea nu este de mirare că în ochii locuitorilor de pe celelalte continente atît în Asia cât și în America aceea ce isbește mai întai dintre caracterele europeanului este naționalismul.

Paralel cu credința în libertatea voinții, merge la european și credința în mecanismul orb al naturii. Omul este liber într'o natură încătușată de legi mecanice. Menirea omului este să-și aservească natura. Mașinismul merge alături cu individualismul și cu naționalismul.

Dacă primele două faze ale culturii europene au trecut, cu ele n'a dispărut din conștiința popoarelor europene și rezultatele obținute în cursul lor. Idealul stoic și idealul creștin trăiesc încă și vor mai trăi. Ele nu mai au însă întâietatea pe care o aveau odinioară. Pe harta Europei le găsim împinse din ce în ce mai spre periferie. În centrul ocupat de popoarele culte domină idealul sub forma cea mai nouă. Personalitatea omenească și-a aflat în sfârșit echilibrul pe care îl râvnește: în libertate și mașini; libertatea pentru lumea morală, mașinismul pentru lumea fizică. Cine știe să-și păstreze autonomia voinții, și în același timp să smulgă naturii cât mai multe servicii, acela este om deplin. Pentru un asemenea om contrarietățile experienței, dacă nu se înlătură, se explică. Natura, redusă la un simplu mecanism, inconștient, nu mai poate fi o amenințare. Contrarietățile ei sunt accidente și se pot stăpâni. Legătura omului de natură, adică adevărata tragedie a omului, acum nu mai este un mister. Prin partea sa vremelnică, omul este legat de pământ; este un mecanism. Dar aceasta n'are importanță. Partea cea nobilă a omului este liberă, este autonomă, este suverană. Ce-i pasă chipului de lut de moarte, durere și nenoroc când el privește suveran spre lume? Că natura este la picioarele lui, o dovedesc bogățiile adunate prin mașinism. Nici odată n'a fost omul mai puternic. Europeanul este mândru. Cultura îi dă o armătură aproape magică. Instrumentele, care prelungesc mâna lui, sfredelesc pământul și despică oceanele; marile lui mașinării transformă elementele naturii după trebuința sa; tot văzduhul tremură la bubuitul armelor lui distrugătoare; europeanul este regele universului... Și cu toate acestea setea lui de ideal nu se astâmpără. Cu toată dignitatea cucerită nu-și găsește liniștea. Din structura personalității lui lipsește ceva. Dacă dispozițiile lui sufletești sunt puse la contribuție, ele nu sunt toate, și câte sunt, sunt puse în mod anarhic. Dualismul metafizic a lăsat în sufletul lui un antagonism latent. Europeanul este obsedat să descopere lupta dintre partea bună și partea rea a lucrurilor. El crede că binele trebuie să aibă numai de câțiva biruința. În consecință privește cu dispreț la partea ce el singur a denumit-o rea. Natura trebuie să se comporte ca un

mecanism, fiindcă el a scoborît-o la acest nivel jos pentru a da înălțime voinței sale autonome. Este un dialectician unilateral. Stoicismul i-a dat o prea mare încredere în rațiune; creștinismul o prea mare încredere în fericirea care vine de sine la sfârșitul durerii; iar idealul modern l-a ridicat atât de sus asupra naturii mecanice, că motivația faptelor lui a ajuns să atârne numai de simpla putere a auto-determinării.

De aceea structura sufletească a europeanului cedează ușor pornirilor revoluționare și războinice. Înlanțuirea dispozițiilor lui nu duce la o producție continuă, ci la salturi, cel mult eroice. Văzută de departe cultura europeană apare ca o armătură de cavaler medieval: înfiorătoare în aparență, dar nepractică în realitate. Omul viitorului trebuie să-și creieze o altă armătură.

Aceasta s'a și început. În ultimii ani semnele unei noi faze au început a se arăta în cultura europeană. Idealul personalității de pină, acum, fără să fie părăsit, este din ce în ce mai șters. El continuă să troneze în manifestările oficiale ale Europei, dar nu și în intimitatea sufletească a elitei europene. Preferența aceasta se îndreaptă spre un nou ideal de personalitate: spre o personalitate fără elanurile dialecticeii dintre antiteze, dar cumpănită în vederea producției de energie practică.

C. Rădulescu-Motru.

Plugarul^{*)}

Infrășit cu zorile
 Și cu Prigorile,
 Calcă apăsat pe urmele plugului,
 Eroul trudei și al belșugului...

Oțelit de toate schijile,
 Incolțit de toate grîjile,
 Ingroapă sub brazde zăduful și zorile,
 Zilei să-i smulgă toate comorile...

Trezind din adâncuri puterile humilor,
 Pentru mese 'ntinse, pentru gurile lumilor,
 Pășește doinind la coarneau plugului
 Eroul trudei și al belșugului...

A. Cotruș.

CASTANUL*

Stă castanul bătrân cu bârnele roase;
 umbra neagră întinde frunza de rouă;
 preot cu-odăjdii de flori, împarte odihnă;
 oamenii mici, se strâng, șoptind într'o carte.

Dar, castanul bătrân privește la zarea fluidă,
 cată și nu mai simte podoaba care-l îmbracă;
 cresc ciorchinii de floare, c'ășa le e firea să crească;
 seva curge măreț în ritmul larg al tăcerii.

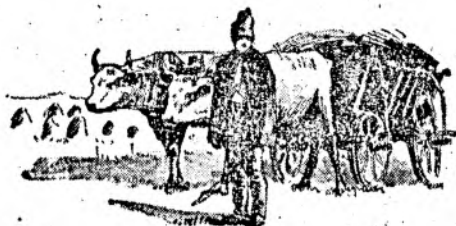
Soarta nu-l mai apasă; privește cum florile mor;
 spinii verzi se ascut; crapă; castanele cad;
 chiot dau copilașii, aleargă nătângi după ele;
 frunzele vrafuri trosnesc, vântul le face vâltoare.

Stă castanul bătrân cu bârnele'nfipte în cer;
 crângile nu mai bocesc după roade pierdute;
 pâcla de toamnă îi face chenar de lumină;
 seva curge măreț în ritmul larg al tăcerii.

Marcel Romanescu.

*) Din volumul „Cuiburi în soare” sub tipar.

Din literatura Polonă:

Stefan Zeromski.

Romancierul pesimist mort în Noembrie 1925, împarte gloria literaturii polone contemporane cu alți doi scriitori mari: poetul mistic Jan Kasproicz, care a continuat tradiția Poloniei mesianice și romancierul epic Vladislav Reymont care a pătruns melanocolia fatalistă a poporului său.

Pesimismul lui Zeromski se explică prin copilăria sa sbuciumată. Născut în 1866 în Polonia rusească, adică trei ani după răsmirița polonă, trăi într'o atmosferă de spaimă și urgie. Elev într'un liceu rus, apoi preparator fără mijloace urmând în același timp universitatea din Varșovia, tânărul scriitor se adâncește în citirea lui Dostoievski, analizează suferințele din preajma lui și publică în revista săptămânală *Glos* (Glasul) din Varșovia primele sale nuvele, strânse în volum în 1895 sub titlul *Corbii și ciorile ne sfâșiară*. Era povestea mizeriilor fizice și morale, îndurate de tinerețea polonă sub jugul rusesc. Era o reacție împotriva infiltrației nihilismului rusesc în sufletul tinereții iobage; Zeromski tindea la adâncirea antitezei între mentalitatea rusă și polonă, pentru ca cea dintâi să nu absoarbă pe cea de a doua. Această tendință de individualizare națională se observă și în romanul *Muncă de Sisif*, apărută în 1898. Dar Zeromski, patriot și calvinist, atacă în același timp și aristocrația, ce pactiza cu sbirii neamului său, și clerul catolic, ce nu-și făcea datoria de îndrumare națională.

După o călătorie în Elveția, Zeromski publică prima sa lucrare însemnată: *Cei fără valtră* (Ludzie bezdomni, 1900). Eroul romanului e doctorul Toma Judym, fiul unui mic croitor, frate cu un potcovar și nepot de prostituată. Fără să se rușineze de origina sa, muncește, ajunge doctor în medicină și devine medicul stației balneare Cisy. Sosit acolo, își dă seama că populația din partea locului e bântuită de friguri, din cauza unor bălți ce formează atracția de căpetenie a vilegiaturiştilor. Neputând să închidă stațiunea balneară, își propune să usuce bălțile. De aci un conflict cu directorul, cu administratorul și casierul băilor, ce susțin interesele mărunte ale acționarilor. Fără voie, te gândești la eroii lui Ibsen. Și într'adevar, doctorul Judym are acelaș suflet ca ei: e mutat la altă stație balneară, renunță la căsătoria cu o profesoară și, rămas cu desăvârșire singur, își închină toată viața pentru binele poporului.

În 1904, apare o nouă capodoperă, romanul istoric *Cenușa* (Popioly). Acțiunea se petrece între 1797 și 1812, reinviind în figura lui Rafael Olbromski Polonia cavalerescă și eroică din vremea luptelor napoleoniene, Polonia ce suferă

se destramă, luptă cu gând de reinviere, Polonia pe care Zeromski n'a cunoscut-o decât cu ochii bunicilor și față de care pesimismul său se schimbă în exaltare nemărginită.

În *Cântecul Hatmanului* (1908), retrăește icoana lui Stanislaw Zolkiewski, eroul polon al veacului XVI, învingătorul tătarilor, al suedezilor și al moscoviților, care scrie istoria războiului împotriva turcilor și a rușilor, și-și închină toate puterile *pro fide, lege et rege*.

Alături de aceste evocații istorice, ce sînt ca o dojană aspră împotriva egoismului tineretului polon, Zeromski a scormonit cu răbdare de hirurg conștiință, cangrena societății în mijlocul căreia trăia. În *Povestea unui păcat* (Dzieje grzechu, 1908), realismul crud al lui Zeromski atinge naturalismul lui Zola și izbucnește într'o furtună de eroticism desfrănat. În același spirit e concepută *Frumusețea vieții* (Uroda zycia, 1911), în care eroul aleargă după plăceri prin toate capitalele lumii, dedându-se la lapte înjositoare, peste care plutește amărăciunea neînvingătoare a scriitorului. Față cu decăderea aristocrației, o reinviere a Poloniei mai era oare cu puțință? Desnădujduit Zeromski se întoarce iar la pilda trecutului ca să scrie *Răul credincios* (1913), în care prințul Iosif Odrowaz, rănit la bătălia dela Malogoszcz, întâlnește un suflet de femeie eroică ce-l scapă de urmărirea rușilor trecându-l peste graniță.

În timpul războiului, dojana lui Zeromski se transformă în îmbărbătare. În trilogia *Întoarcerea lui Iuda, Vârtejul și Charitas* [1916—19], simte apropierea zorilor și cântă reinvierea patriei din cenușe. *Vislula* (1919) e un poem în proză de frumuseță clasică, un cânt de bucurie al Poloniei renăscute; romanul *Vântul ce suflă dinspre mare* (1922) cuprinde entuziasmul tineresc și naiv al primei generații cu răspundere politică.

Zeromski își dădea însă seama, mai bine ca oricare altul, de defectul neamului său, de problemele sociale ce mocneau sub pala de vânt a bolșevismului învecinat. În primul volum din *Zori de primăvară* [Przedwiosnie, 1924], un tânăr trăit în Rusia bolșevică se întoarce în țară. Neputându-se obișnui cu felul de viață al compatrioților, devine campionul reformelor aziatice. Respingând cu mândrie laudele ce-i adresau căpeteniile Sovietelor, cât și învinuirile de trădare ce-i veneau din țară. Zeromski începu să scrie al doilea volum al acestui roman, ca să arate că bolșevismul conține germele morții, pe când sufletul polon, pentru mântuirea căruia a luptat toată viața, ascunde sămânța vieții. Moartea înțepeni mâna scriitorului în clipa când trimetea neamului său această veste bună *

AMURG

Ștefan Zeromski

La poala pădurii, ce păta cu trunchiurile-i negre verdea putred al înălțimilor, răsărea un mănunchiu de brazi singuratici. În mijlocul lor, cobora soarele încet scaldându-se într'o scânteiere arămie ce plutea nemișcată, ca un strat de pulbere străvezie, pe zarea depăr-

* Vezi „Mișcarea intelectuală din Polonia” în FLAMURA Nr. 5—6 și „Zeromski și Reymont” în GÂNDUL NOSTRU din Iași.

tată. Reflexele schimbau în aur și purpur tivul norilor, pătrundeau în cutele grămezilor cenușii, licăreau pe ape.

În brazdele miriștilor răsturnate, pe locurile mlăștinoase proaspăt desfundate, ochiuri de apă amintind revărsarea din urmă schimbau colori sângerii, asemeni unor bucăți de sticlă înroșite în foc. Peste bulgării cenușii și afânați cădea o umbră violetă ce întrista ochii; dunele nisipoase îngălbeneau ierburile dealungul șanțurilor, iar tufișurile mărginașe împrumutau nuanțe trecătoare și neobișnuite.

Pe valea adâncă, prinsă la răsărit, miazănoapte și miazăzi de potcoava dealurilor acoperite de tufe rare de pădure, curgea un izvor ce se domolea în șerpuiți și bălți. În jurul apelor, răsăreau din blana turbei fușoaie de trestie, papură mlădioasă și smocuri de salcie pitică. Apele roșii licăreau nemișcate sub frunzele mari de nufăr, sub lintița cu reflexe palide.

Stoluri de găște se apropiară în sbor, se rotiră de câteva ori cu gâturile întinse, rupând tăcerea cu sunetul ritmic al aripilor, scriseră în văzduh elipse tot mai strâmte, apoi căzură între sălci, plesnind sgomotos apa cu piepturile. Tăcu sborul sonor al rațelor, chemarea răgușită a lișiței, încetă șuierul glumei al sitarilor și încet, încet dispărură și pescărușii albaștrui sburând mereu în jurul săbiilor de papură. Pe suprafața bălților rămaseră numai țânțarii neobosiți, hoinărind de colo până colo cu picioarele lor uriașe, subțiri ca firul de păr; pe câmp, două ființe ce munceau.

Acele locuri mocirloase erau ale castelului. Stăpânul de pe vremuri obișnuia să vâneze cu ogarii lui sitari și găște, până ce vându toate pădurile, arendă câmpiile ca să fie desfundate și, pomenindu-se de odată fără avere, se retrase la Varșovia, vindea acum băuturi într'oocioarbă.

Stăpânul cel nou, om șiret, umbla pe câmp cu un băț subțire și-l înfigea mereu în pământ.

Scormonia cu mâinile în mocirlă, săpa găuri, măsura, socotea, până ce scorni ceva ciudat. Însărcină pe pasnic să tocmească zilnic țărani pentru scoaterea turbii, porunci să care nămolul în roabe, să-l adune în alt loc să sape ca să facă iaz, apoi să înalțe un dig, să sape mai adânc fundul altui iaz, până se făcură mai multe; atunci puse să sape canale să adune apă în ele, să facă stavili și astfel începu creșterea peștilor.

Pentru scoaterea turbei se învoise de o vreme Walek Gibala, zilar fără pământ, ce sta cu chirie în satul vecin. Gibala fusese fe-

cior la cai pe vremea stăpânului cel vechi, dar cu cel nou nu i se potrivise. Stăpânul și administratorul nou începură să scadă lefurile și plățile, apoi căutară să stârpească pretutindeni furțișagul. Pe vremea vechiului stăpân, orice fecior la grajd lua câte doi litri de ovăz pentru perechea sa de cai, iar seara îl ducea la hanul Ber'in, ca să-și cumpere pe el tutun, hrană și o cinzeacă de rachiu. Noul administrator, abia sosit, luă seama la aceasta și, fiindcă vinovatul fusese tocmai Gibala, îi trase două palme și-i dete drumul.

Atunci Walek se duse cu nevasta în sat, stând cu chirie, dar nu isbuti să-și afle un rost; administratorul îi dăduse un certificat ce nu-i îngăduia să ceară nimănui să-l ia în serviciu. Pe vremea secerișului câștigau și ei ceva, ajutând ici și colo pe săteni, dar iarna și primăvara, mureau de foame. Țăranul, înalt și vânos, osos, cu mușchi de oțel, se sbârcea ca o așchie, se 'ntuneca, se cocoșa, se istovea. Muierea mânca la o vecină, aduna ciuperci, smeură, fragi ca să ducă la castel sau la ovrei, și astfel câștiga o bucată de pâine, iar în vremea trăeratului soțul nu sta jos decât la ceasul prânzului. Când paznicul dădu sfoară în sat cu săpatul, ochii le străluciră la amândoi. Administratorul făgăduia treizeci de copeici pentru doi metri patrați de turbă scoasă.

Walek cheamă muierea într'ajutor. Ea umplea roabele, el transporta nămolul pe podul de scânduri așezat de-a-curmezișul bălții. Le ardeau mâinile de pofta muncii. Aveau două roabe largi și adânci, până ce Walek se întorcea cu cea goală, cealaltă era gata încărcată, își punea frânghia pe umeri și împingea roaba săltând. Roata de fier scârția îngrozitor; nămolul negru și lipicios, plin de rădăcini curgea pe delături și-i cădea pe picioarele goale, lăsând pe cămașe ca o dără neagră de sudoare; coatele se îndoiu, picioarele amorțeau de atâta umblet prin nămol, dar patru metri scoși într'o zi înseamnă un ban de argint în pungă.

Nădărdiau să pună de o parte treizeci de ruble până la sfârșitul toamnei, să plătească astfel chiria, să cumpere câteva verze, un sac de cartofi, un cojoc, cisme, șorțuri pentru amândoi, pânză pentru cămăși, și să tragă pe dracul de coadă până la primăvară, că pe urmă aveau să vină muncile câmpului, țesutul și celelalte munci cu ziua.

Dar administratorului i se păru deodată că treizeci de copeici era prea mult. Observase ce puțini erau oamenii ce veneau să scormonească nămolul de dimineață până seara și își zise că pe semne mureau de foame păcătoșii ce 'nhămau la asemenea treabă fără să

crâcnească; de aceea douăzeci de copeici i se părură de ajuns; dacă nu, nimic...

În vremea aceea nu aflai de lucru pe la săteni, la castel erau oameni de ajuns fiindcă aveau batoze mecanice, așa că nu puteai să faci pe mofturosul. Când află de asta, Walek se duse la cârciumă și se îmbătă turtă. A doua zi, își bătu nevasta și o luă cu el la muncă.

De atunci, zi de zi, scoase câte patru metri nămol, muncind fără răgaz din zori și până'n noapte.

Și iată, noaptea era gata să sosească: pădurile depărtate, albăstrii ca cerul, se făceau negre și se topeau în văzduhul cenușiu, reflexele apelor se atingeau, din brazi cădeau umbre uriașe; pe coama dealului, prin crângurile tăiate, sângera încă, ici colo, câte un trunchi sau câte o piatră. Acele puncte luminoase răstrângeau pe întinderea adâncă și singuratică, întunecată treptat, mici scânteieri vagi ce vi-brau, se frângeau, tremurau, se stingeau; copacii și tufișurile își pierdeau reliefurile, formele masive, culoarea naturală, devenind imagini nedede în contururi bizare, negre ca noaptea.

Amurgul se aciua în vale, răspândind frig pătrunzător. Intunericul înainta în unde nevăzute, aluneca de-alungul povârnișurilor, sorbea colorile șterse ale ierburilor, ale văgăunelor, ale pământului prăvălit, ale pietrelor.

Impotriva undelor amurgului, răsăreau din bălți altele, alburii, străvezii, abia văzute, ce alunecau, ca niște panglici, se'ncolăceau grămezi în jurul tufișurilor, tremurau și se rupeau pe suprafața apelor. Suflarea rece a umezelii le lipea, le comprima pe fundul pământului prăbușit, le întindea orizontal ca niște fire de in.

Vine negura... șopti Walek. Era clipa amurgului în care orice formă se dizolvă în pulbere și în neant, iar cenușul gol ce se răspândește, te privește parcă în ochi și-ți strânge inima cu o tristețe negrăită. Femeia se sgârci de spaimă. I se ridică părul în cap, îi trecu un fior prin carne. Negura sosea ca un cadavru viu, se târa peste ea, îi ajungea la umeri, se dădea înapoi, o pândea și iar înainta îndrăsneț de pretutindeni. Ii punea mâini reci în spinare, îi pătrundea în trup până la oase, îi râcăia gâttele și-i gâdila în piept. Atunci, îi aminti de pruncul ei. Nu-l văzuse dela prânz: dormea singur înocioaba închisă, într'un leagăn de scoartă de tei, atârnat de ramuri de mesteacăn. De sigur plângea, înghițea scuipatul de foame, sughițea... Femeia auzea plânsul lui dureros ca un șuier de uliu pe câmpia singuratică. Ii suna în urechi, îi răsuna în creier, îi sfășia inima.

Toată ziua nu se gândise la el, fiindcă munca aspră și fără răgaz risipea toate gândurile, le mistuia, le amesteca; dar acuma spaima nopții o silea să se reculegă, să se gândească la pruncul de acasă...

Walek, zise ea sfios, în timp ce țaranul trăgea roaba mai aproape, dacă te-ai repezi la cocioabă să pui cartofii la fiert?...

Gibala nu răspunse; parcă nici nu auzise; apucă roaba și-o împinse înainte, îndoindu-se ca un sac mare de secară. Când se 'ntoarse, femeia îl rugă iarăși: Walek, dacă te-ai repezi?...

— Da! mormăi țaranul pricăjit.

Cunoștea mânia lui, știă că eră în stare să te apuce în brațe, să-ți strângă carnea în mână, să te sguđuie odată, de două ori și apoi să te strângă ca pe o cârpă. Știă că poate s'o lovească în cap, să-și înfășoare pumnul cu părul ei și s'o târască pe drum sau, în mânia lui, să apuce sapa din nămol și să lovească orbește, fără să-i pese dacă omoară.

Dar teama de pedeapsă eră covârșită de nerăbdarea de a vedea copilul, ce devenise durere chinuitoare. Din când în când, femeia se gândia să fugă: să se târască pe brânci pe povârniș, să sară izvorul și s'o ia apoi razna peste câmp, printre ogoare, alergând ne-bunește. Plecându-se să umple roaba, alergă în gând, săreă ca o nevăstuică, simția vie durerea să alergi în picioarele goale peste ierburile țepoase, peste spinii murelor... și spinii ascuțiți îi răneau nu numai picioarele, îi scrijăiau inima. Ajungea la colibă, ridică ivărul cu cleanță de lemn, o isbea în față aerul închis, se ridică în vârful picioarelor până la leagăn... Walek, la întoarcere, ar fi lovit-o, ar fi chinuit-o, dar asta s'ar fi întâmplat pe urmă, pe urmă...

Totuși, când Walek răsări din negură, o cuprinse iar groaza pumnului. Iărăși se jelui cu umilință, deși știă că păcătosul n'o s'o lase să plece.

— Poate că plânge pușorul...

Țaranul nu răspunse, scoase de pe umeri hamul dela roabă, se apropie de muiere și, cu un semn din cap, îi arătă țarușul la care trebuiau să ajungă cu munca în ziua aceea. Apoi, puse mâna pe sapă și începu să arunce nămol în roabă. Muncea cu furie, repede, gâfâind. După ce umplu roaba, o împinse înainte cu putere, strigând:

— Impinge și tu pe a ta, trândavo!...

Femeia simți hatărul îngăduitor ce-i făcea pentru copil, bunătatea lui grosolană, mângâierea aspră: dacă amândoi se apucau să transporte nămolul, isprăveau mult mai repede. Imită mișcărilor repezi ale

soțului cu o fidelitate de maimuță, încărcă nămolul cu o dibăcie împătrită, fără să-și mai cruțe puterile, numai cu forța nervilor. Un horcâit îi eși din gât, ochii îi scăpărară de lumină vie, o dureau sânii, își stăpâniă lacrimile amare, lacrimi de durere neînțeleasă ; și muncea înainte în băltoaca rece și puturoasă. De câte ori înfigea sapa în pământ, aruncă o privire spre țaruș ; când eră gata cu încărcatul, apucă roaba și plecà în fugă, după pilda bărbatului.

Negura se ridică înaltă, clădi zid temeinic până în vârful ulmilor. În mijlocul ei, copacii se iveau pete uriașe de culoare nehotărită, și cei doi nenorociți alergau de colo până colo, ca niște fantasme monstruoase.

Capetele le cădeau înainte, brațele făceau gesturi mecanice, trupurile se incovoiau la pământ... Roțile roabelor scârțâiau și țipau, aburi lăptoși pluteau în jurul vedeniilor negre.

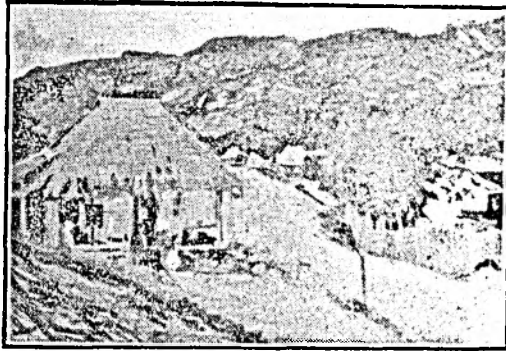
În adâncimea cerului, se aprinse luceafărul, se înroși, pâlpoi, lumină tremurătoare în mijlocul întunericului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In românește de

Barbu Brădescu.

La Geamul iubitei.....

Ca un giulgi de mătăasă 'ntr'o raclă de sticlă
 Ah! storul la geamul iubitei căzu;
 Pieri'n întuneric trupșorul de ceară
 Și fulgi de petale din bucle-i picară
 Și visul vieții tăcu.

De pe bolta 'nstelată de-albastre mistere
 Văzui cum coboară ursuzul destin,
 Cum calcă pe pajiștea florilor mele
 Cu tăpile 'n umblet de veacuri prea grele
 Și-mi frânge un lujer de crin...

Ca o scorbura umedă noaptea mă 'nghite...
 Ah! strada iubitei de-acum e mormânt
 Și arde mocnit felinarul departe
 Și parcă-i o candelă veche ce 'mparte
 Tristeți tutulor pe pământ.

Ca un giulgi de mătăasă 'ntr'o raclă de sticlă
 Ah! storul la geamul iubitei căzu...
 Trupșorul ei fraged, frumos ca de zână
 S'o face oscioare și sfântă țărână
 În sufletul alb ce-l născu.

EUGEN CONSTANT

BCU Cluj / Central University Library Cluj

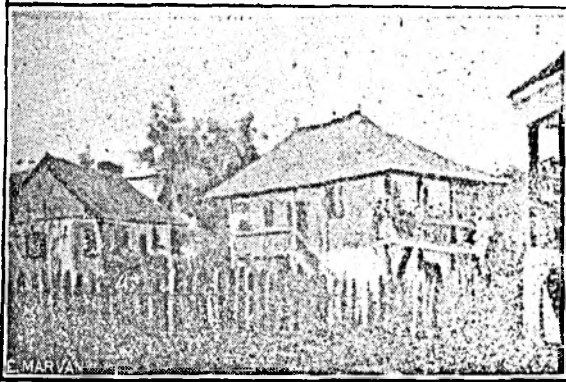

*Biserică Ollenească
„Dalina“*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D. Ghiță

O B S E S I E.

Xeniei Ivanovna

Ca ecoul unui cântec peste viață mi-ai trecut...
 Și de atunci te cauț Doamnă, și încerc să te adun
 Din melancolii de toamnă, de pe-un țărm necunoscut,
 Din viața-mi risipită și din visuri de nebun.

Treci prin ochii mei ușoară spre adâncuri de abis:
 Ai în mers voluptuoase mlădieri de Salomee
 Împărțind în cale viață, moarte, dragoste și vis,
 Conturând nemărginirea într'un zâmbet de femeec.

Ochii tăi, frumoasă Doamnă, sunt ferestre'ntredeschise
 Spre imensități de stepă și spre tainice dureri,
 Sunt vrăjite lacuri moarte, sunt poeme'n veci nescrise,
 Sunt pustiuri largi, sunt basme, toamne, ierni și primăveri.

Când îi furișezi în umbra genelor tremurătoare
 Simț cum îmi coboară'n suflet oboșiți de-atâtea zări,
 Încărcați de colb de visuri și de agonii de soare,
 Legănați de viziunea depărtatei tale țări.

Și mă'ntreb ce joc al soartei mi te-a scos o clipă'n cale.
 Să împodobesti pustiul unui suflet ruginit,
 Căci din ochii tăi albaștri, — ca'nt'r'o fermecată vale. —
 Mi-au crescut de-atunci în suflet două flori de infinit.

D. Gherghinescu-Vania.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

POVEȘTEA UNEI VITRINE

Fantezie

Pentru Tine.

Nu-l întâlnisem de mult. Viața îl purtase pe căi felurite râzând de el la tot pasul. Și el la rândul său șficia ironic lovindu-și hohotul râsului de râsul ei ca două pahare ce se ciocnesc cu șgomot.

Prietenul meu a fost întotdeauna acelaș, fiindcă știa că ascunde în suflet o comoară necunoscută nimănui. Viața, pe care o trăia zi de zi, se mecanizase în mintea lui, funcționând matematic ca o formulă din care poți scoate oricând un număr de corolare. Era de ajuns să-și fixeze o acțiune pentru ca toate celelalte să se precipite ca mișcările unei mașini mânăte de un resort. Și la drept vorbind nu *aceasta* era viața lui. Dincolo de mulțimea banalităților, pe cari le socotea o diversiuine, apărea din ceața minții adevărata lui realitate, construită din carnea și sângele lui, din sufletul, din visul și suferințele lui.

Aceasta era țaina lui.

Și uneori îl surprindeam povestindu-mi dintr'o lume care nu era nici a mea, nici a altora, ci *numai* a lui. Cu strângerea de inimă a șgârçitului, care-și vânțură galbenii comorilor, îmi arăta numai rar sclipirile coperișurilor aurite ale palatului său.

Și acum, după mulți ani, îmi deschise o cămară necunoscută.

— „Prietene, te-ai gândit vreodată că lucrurile știu să povestească? îmi spuse zâmbind cu fulgerări de bucurii tainice în ochi.

„Iată privește vitrina, în care ne-am oglindit de-alătea ori sufletul poftitor odinioară de jucării, azi de cărți. *O lume* asemeni, dar totuși mult deosebită de

lumea noastră. E ca un muzeu al sufletului omenesc desvelit de orice pudoare și expus privirii trecătorilor, cari totuși nu știu să vadă, nu vor să se vadă.

„Îți amintești o minunată povestire, gingașă jucărie a fanleziei, pe care o citisem de mult în Albert Samain?”

„O statueta de dansatoare antică îndrăgostită de nobleța elegantă a unui marchiz de porțelan de Saxa, de fruntea frământată de furtuni a unui muzicant de cristal, de privirile pofitoare ale unui faun și de schimonoselile unei mainuțe îndrăcite. Acțiunea se desfășură în teatrul unei „vitrine sentimentale” după vorba lui Samain și se curmă cu moartea tragică a lui Xantis — astfel se chemă eroina — sfârșimată de gelozia faunului bestial.

„Ei bine, prietene, de câte ori privesc o vitrină de cărți, mintea închipue comedii sau drame asemeni celei a lui Samain.

„Și să nu crezi poate că viața unei vitrine de cărți nu seamănă cu cea pe care o cunoaștem noi.

„De multe ori mi se pare că văd în dosul geamului de cristal figuri ce le întâlnesc zilnic pe stradă.

„Iată, vezi cartea aceea, ce se scaldă mândră în faldurile roșului împodobit cu negru? Nu crezi că seamănă cu prietena noastră darnică de acum câțiva ani, ce ne zâmbia veșnic pofitor?”

„Sufletul acestei cărți e același cu al ei.

„Și iată colo între două tratate îngreunate de știință, o mică regină surâzând bunicului ce-i dăruie povești! Nu socotești că e copilul, care abia așteaptă să sune clopotul clasei de matematică sau chimie, ca să alerge la adevăratele lui prietene, la cărțile lui scumpe? Și iarăși dicționarele, acele semețe talmăcitoare ale limbilor, nu crezi că seamănă cu gravii noștri dascăli, cari știau atât de multă carte, dar erau așa de departe de viață?”

„Dar dacă ar fi numai atât, vitrina ar fi pentru mine moartă ca și strada. Aș saluta-o ca pe orice cunoscut și-aș trece mai departe.

„Mai este însă ceva, ceva care mă face robul vitrinii.

„Seara când îmi port trupul obosit pe străzile liniștite ale orașului meu provincial, îi simt chemarea misterioasă de departe. O vraje nebună îmi cuprinde sufletul și atras parcă de o sirenă milică, mă opresc în fața galantarului, larg pudrat de lumina discret învăluită a unor becuri electrice. Și nu mai aud nimic în jurul meu. Larma se îndepărtează ca un ecou din ce în ce mai sfîns; pe suflet cad văluri de ceață și deodată din negurile șterse se ivesc lumini. Ochii clipesc des și văd adevărata viață a vitrinii.

„Ca într-o piesă de teatru, personagiile se cobor din rafturile lor prăfuite și se prezintă publicului.

„Tocmai din colțul cel mai de sus, supărat de nedreptatea ce i se face, s'a arătat un volum de versuri de Bolintineanu. Fără să privească în jur, cu o eroică mândrie a recitat sonor „Danil Sihastru” culțurându-se în colțul pe Vasile Alexandri, care se pomeni spunând povestea „Ostașilor noștri”. De îndată s'a desfășurat bătaia „Dumbrăvii roșii” și eroismul lui „Dan căpitan de plaiu”. Sfios bietul Bolintineanu se ascunde în dosul unei coloane. Eră M. Eminescu, care flutură grabnic „Doina”, „Scrisoarea a treia”, și înspăimântă pe toți ceilalți cu zăngănit de arme și fapte vitejești. Alexandri se resemnă cilindurându-se „Pastelurile”.

„Câmpurile de bătaie se pierdură ca norii, și șesuri întinse, mări de sma-

rald, troene de zăpadă acoperiră cărțile vitrinii. Zurgălăii spărgeau liniștea văzduhului aducând oaspeți. Și primăvara topi totul și pasările călătoare veniră iarăși.

„Melancolia dulce cernută de Alexandri se 'ntunecă în valurile de tristeță duioasă ale lui Eminescu. Romanțele se 'nfriră deodată din taina albă a unor caețele de muzică și pudră vis și dragoste în lumea cărților. Romeo și Julieta coborâră de pe scoarța albă a unui volum și repetară în auzul tuturor iubirea lor pătimașă.

„Eroii lui Rostand din „Romanșioșii“ părăsiră foile roze ale cărții și vorbiră aievea despărțiți de zidul lor, de astă dată un plicicos tratat de drept.

„Intr'un târziu, glasuri cicălitoare isbucniră la intervale neregulate. Intr'un raft prăfuit, între două volume obrasnice, un critic țipă de zor: Romeo a greșit gestul, Julieta e nesuferită, eroii lui Rostand nu sunt oameni. Dar se vede că prietenul său din raftul de peste drum nu-i împărtășia părerea. El aplauda mereu grația Julietei și gingășia Sylvettei.

Și atunci onoarea îi îndemnă să încrucișeze spadele. Vitrina amuși de spaimă. Julieta și Romeo se luară de mână și se ascuseră în foile cărții lor. Mai ștren-gari, eroii lui Rostand trecură de aceeași parte a zidului și-și ridicară din când în când capetele ca să vadă.

„Și sânge mult eră să curgă dacă nu se 'ntâmplă o minune.

„O voce puternică ceru pacea.

„Privirile se 'ndreptară către colțul din dreapta de unde apărură un omuleț învesmântat într'o togă neagră. Eră judecătorul unui tratat de drept, care într'o clipă transformă vitrina în sala vastă a unei curți de tribunal. Câțiva tovarăși de pe coperta unor cărți asemănătoare alergară în ajutor, o cruce fu găsită pe scoarța unei biblii vechi, și martori fură chemați toți eroii, cari pricinuiseră cearta. Sentința era să se închege poruncitoare și solemnă, când zâmbetul unui filosof sceptic îi incremeni pe toți.

„Din colțul lui lună mesianic: „Oameni, slabi la minte, cine v'a dat dreptul să judecați voi pe semenii voștri? Sunteți oare așa de curajți sufletește că puteți ridica piatra asupra altora? Și apoi cine știe ce e dreptatea? Fiindcă nu știu mai nimic despre ea, eu socot, că e o inchipuire înșelătoare a minții noastre nevoiașe“.

„Și judecătorii căzură pe gânduri, martorii nu 'nțeleseră, iar criticii dădură din cap semnificativ: *Forse che si, forse che no.*

„În clipa aceea de amușire totală, o nenorocire veselă avu loc. Prins de tavanul înalt al vitrinii, între doi sori electrici, un bufon cu fața pudrată și cu gulerul încrețit, privi scena de jos de pe pârgchia unei bare de gimnasticant. Și tot plecându-se ca să vadă mai bine, lănișoarele se deslegară și ca un nou Lucifer se prăbuși din înălțimi cereșii la pământ.

„Dar minune! Cu sânge rece își smulse piciorul strivit, îl svârli ca ceva netrebnic și se apucă să rădă. Și hohoti cu atâta poftă, că întreaga curte se pomeni râzând.

„O larmă surzitoare prinse chip, se legănă dintr'un colț într'altul al vitrinei, se sparse deasupra volumașelor ce dormiau încă, și-și prelungi ecoul mult timp, mult timp.

„Apoi brusc totul intră în tăcere. Sorii electrici se stinseră unul după altul și învălură în întuneric vitrina.

„Ici colo mai clipeau sticlos balonașele de porțelan, ochi de urși sau stele de pom de Crăciun.

„În depărtare, două cărți de rugăciune șoptiau sfios o rugă de seară. Și lumea cărților tăcu atunci. Scoarțele căzură ca niște lespezi și închiseră gândurile tremurătoare.

„Un huruit supărător ascunse vitrina în dosul unui zid de nepătruns“.

În timpul povestirii îmi urmării prietenul halucinat. Visurile îi țâșniau din ochii calzi și duioși. Le acoperea drăgăstos cu o coajă de zâmbet iluminat.

Peste câteva clipe îmi spuse:

— „Bucuriile mele sunt mici, dar gingașe ca jucăriile din această vitrină. Și sunt dulci ca zaharicalele unei cutii pentru pomul de Crăciun.

— „Bucuriile mele sunt minunate, fiindcă sunt ale mele, fiindcă mi le dăruiesc singur de pe ramul sufletului meu.

— „Prietene, nu fugi după fericiri mari. Ele nuse găsesc nicăieri. Coborâ-te în propriul tău suflet și cercetează-i comorile.

„Și apoi joacă-te cu ele ca un copil nevinovat, care simte că adevărata viață nu e cea a oamenilor, ci aceea a închipuirilor lor.

Dimitrie Sandu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

INSERARE

Suspina'ncet prin ramuri vântul rece,
pe acelaș ton acelaș cânt molatec
ce lasă'n mine ceva trist când trece,
dintr'un pusti... un suflu singuratec.

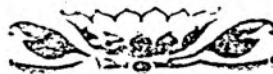
BCU Cluj
Privesc în sus o stea ce joacă'n bhaos Cluj
palidă ca o candelă ce moare
intr'un întunecat și vechiu pronaos
al unui templu nevăzut de soare.

Un nour ca a nopții neagr'aripă
se'ntinde peste codrii negri, deși;
un fulger luminează'n zări o clipă
pornit de sus din astrii ne'nțeleși.

Departe'n zări s'aude cânt de jale
plutind ușor pe unde reci de vânt
ce'nalță către stele vinete și pale
ruga tăcută a 'ntregului pământ

Umbritele meleaguri pier în noapte
Și fiecare stea lucește tot mai viu;
își cântă vântul dcru'n mii de șoapte,
se'lasă noapte grea în sufletu-mi pusti.

B. Emilbar.

Antiquitas rediviva *)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Romanul, credinței eroice

de
Maiorul Gh. Băgulescu

I.

— **Ă**dunați pe furis în casa lui Caecina Aulus, conjurații au hotărât, Cesare, moartea ta, înainte ca soarele să lumineze pentru a treia oară Capitoliul. Pe umbra părinților mei că nu spun alta decât adevărul.

Păzește-te, Cesare, dușmanii tăi sunt mai numeroși decât îi crezi.

Chiar astăzi, înaintea mulțimii adunate în teatrul lui Pompei, stoicul Ostiliu a îndrăznit să te vorbească de rău, atât pe tine, divule, cât și pe Titus.

Vorbea de Berenice, de...

— De-ajuns!

Cu bărbia sprijinită de pieptu-i lat, colșurile gurii aplecate în jos și privirea pironită la intrarea *atriului*, Vespasian, ascultase în silă uritele vești.

— Dacă mă omoară și sunt divus, voi avea puterea, cetățene, să mă răsbun și după moarte.

Cuvintele, spuse apăsate, se spărgeau cu vibrații puternice de pereții *atriului*.

Ridicându-se de pe scaun, împăratul se opri înaintea aducătorului de vești.

Pe fața masivă, pătrată, roșie de necaz, mușchii fălcilor eșiți în afară jucau sub strângerea măselelor; vinele gâtului umflate peste fire păreau că sunt gata să plesnească

Nu cetățeanul sfios de lângă ușă, dar Caecina însuși, înarmat până în dinți și înconjurat de ai lui, de ar fi fost înaintea lui Cesar, și-ar fi pierdut răsuflarea, iar pumnalul i-ar fi căzut pe lespezile de marmoră.

*) Romaul va apare încurând

— Dacă ți-ași trânti un pumn în feasta capului cetățene, ai simții că acei ce conspiră contra mea, nu au de îndeplinit o muncă tocmai ușoară.

Eu, Impăratul, n'am nevoie de voi delatorii.

Impăratul Vaspasian nu este un Nerone, care să trimeată la moarle sute și mii de cetățeni, numai pe simple bănueli.

Nu cele trei zeci de milioane de *sesterje*, ale lui Caecina; și le voi da pentru urila-ți făptură, ci voi pune ca, în mijlocul forului, să și se înnumere chiar mâine trei zeci de vergi.

Mi-ajunge că ascultând de-al de voi, cât și de sfaturile celor ce mă înconjoară, am păcătuil mai mult de cât odată.

A vorbit stoicul Ostiliu, la teatru contra mea; — să vorbească! A perorat, mai zilele trecute, și Diogene în plin for; — să latre! Eu nu voi tăia capul câinelui care latră.

Sufletul Impăratului, sătul de tutela celor ce-l înconjurau, isbucnise.

Obosil și supărat peste fire, de cele petrecute în ultimele zile, Vespasian, întovărășit de comandantul găzii pretoriene, Gallus, de senatorii Ruffus și Marcellus, vechi prieteni — și de tribunul militar Cerealis-Junior, părăsi palatul îndreptându-se pe jos, spre grădinile lui Sallustiu, locul lui de preumblare obișnuit.

Nepăsător de mulțimea ce se îngrămădea în juru-i, sau se ținea după el, Cesar coborî de pe Palatin, străbătu forul roman și noul for, ce-i purta numele, trecu pe dinaintea frumescului templu al păcii, apucând apoi pe Vicus Logus, ce ducea printre cele două coline: Quirinal și Viminal, ieșind în fața grădinilor lui Sallustiu.

Patriceni, delatori îmbogățiți sub Nerone, matroane sau curtezane, în lectice lucsoase, purtate de sclavi vânjoși și însoțite de un popor întreg de servitori, forfoteau în tot lungul drumului. Până să nu apuce pe poteca ce urcă pe Quirinal, de pe via Collatina, ce intră în oraș pe dinaintea lagărului pretorienilor, sosea un sgomotos alaiu de sclavi, ce roiau, înconjurând cea mai lucsoasă lectică, ce s'a văzut vreodată în Roma.

La intervale scurte, patru trâmbișași, îmbrăcați în tunici lungi roșii, scoteau sunete ascuțite, pentru ca „vulgul“ să se dea la o parte.

Alas de afăla fast, însuși Vespasian se opri o clipă, așteptând sosirea lecticei.

Printre faldurile perdelelor de purpură, încadret între cele patru coloane de abanos, incrustate cu aur, rostogolit pe perne de atlas, Impăratul zări un tip de om gras și grosolan, care stânjenit în fastul lui de întâlnirea cu Cesar, saluta cu stângăcie.

Surâzând ironic, Vespasian îi făcu semn să treacă înainte.

— E Domitus Larus, spune Impăratul adresându-se către cei ce-l însoțeau.

Tatăl lui avea cinci jugere de pământ, aproape de casa bunicului meu, centurionul.

Numai doi ani de procurator al Africeii, l-a adus pe sârmanul om în starea asta, de nu mai poate să meargă pe propriile-i picioare.

Nu-i așa, senatore Ruffus?

Forul, templul păcii, restaurarea Capitolului, ars de Vitelliu, mi-au secat visteriaa și a mea și a Imperiului.

Acrariu n stă gol la poalele Capitolului.

*Amphilhestrum Flavium*¹⁾ stă neterminat, din lipsă de sesterje, și lui Domitius îi cântă trâmbișii..-

Gallus, vei avea grijă să spui unuia din *aerarii*, să adauge la impozitul lui Domitius încă 20.000 de sesterje anual, câte 5000 de fiecare trâmbiș.

Acest impozit va trece asupra tuturor celor ce au nevoie de trâmbișii, cu să le deschidă calea.

— Toți acești instăriși, nu știu ce să mai scornească, pentru ca să atragă atenția, murmură senatorul Marcellus.

— Oricum e frumos, e civilizată, fiindcă e măreț, urmă tribunul Cerealis.

— Știu prea bine că din zece preumblători în lectice, opt cel puțin sunt sau foști procuratori, sau furnizori, îmbogățiți de pe urma campaniilor ce Imperiul a fost nevoit să ducă.

— Cesare, continuă senatorul Marcellus, privind cu coada ochiului pe Ruffus, eu cred că ar fi nimerit ca fiecare cetățean roman, să fie chemat ca să justifice în forum, cum și de unde are averea.

Cei ce nu vor pulea, să fie băluși cu vergi, iar averea confiscată. Ce zici amice Ruffus?

— Nu se poate, nu admite legea.

— Să schimbăm legile, nu suntem noi care le facem?

— Sunt atât de mulți acei cărora ar trebui să li se numere vergi, încât, dacă s'ar aduna, ne-ar bate ei pe noi, interveni Vespasian surâzând, dar și îngrijat de adevărul spus.

De acea eu i-aș scuti de vergi și le-aș lua numai banii.

— Nu se poate, Cesare, nu admite *jus dominii*, se opune *jus libertatis. jus tributorum* — plata dărilor către Imperiu, — în raport cu averea — *proportio-nae census* — îi apară de orice.

— Jus jus și iar jus... Așa-i prea cinstite Ruffus, dreptul e cu tine și cu ei, dar dreptatea e cu noi, îi răspunse apăsător Marcellus.

Eu, interveni, fără rost tribunul Cerealis, eu aș propune în senat o lege, în care să se prevadă, că nimeni nu poate ajunge tribun militar decât dacă tatăl lui a fost și el tribun, senator sau consul.

— Poate că ai dreptate, copile, răspunse Impăratul, care nu era altul decât fiul unui umil dar cinstit „*publicanus*” — adunător de dări.

În baza acestei legi, tu ai merita de drept să fii tribun, fiind tu însuși fiu de tribun.

Dar dacă această lege ar fi fost de acum două zeci de ani, vestitul Cerealis-tatăl, neavând și el un tată tribun, n'ar mai fi fost cea ce este și deci nici tu n'ai fi fost tribun.

Când ajunse sus pe Quirinal, bătrânul Gallus, prefectul pretorienilor, unul din pacificatorii Galliei — susfla din greu.

— Greu Cesare, greu pentru un bătrân ca mine.

Bătrânețea a început să treacă înaintea datoriei.

— Ai mai spus'o și altă dată, Gallus, și eu sunt de o părere cu tine, dar de atâta timp sunt în căutarea unui ostaș, care să te înlocuiască cu demnitate și pricepere, în fruntea gărzii pretoriene și-a armatei.

L-am avut pe Cerealis. Il cunoști desul de bine; doar ați luptat împreună. Pe el a trebuit să-l trimet guvernator în Bretania, unde este nevoie de multă vigoare împletită cu înțelepciune; iar pe tine acum mi te răpește bătrânețea,

Cu cine dar să te înlocuiesc Gallus?

— Cu Cerealis-Junior, cu băiatul lui Cerealis, murmură senatorul Ruffus.

Împăratul se făcu că n'aude, iar bătrânul Gallus întorcându-și capul în altă parte, își încreși fruntea.

Grupul se opri o clipă să se odihnească pe culmea Quirinalului, în fața vechiului templu ridicat de Tulliu Hostiliu, alături de templul Fortunei.

-- Cunosc toți, Cesare, reluă discuția prefectul Gallus, cunosc un „*legatus legionis*” de o rară istețime în curaj și muncă.

El și-a fost „*praefectus alae*” în arma ta din Orient, deși nu avea decât 20 de ani.

Pe Sequanii amici, ce au luptat contra Lingonilor răsculași de Iulius Sabinus, el i-a condus.

Tribunul militar Junius, căci de el e vorba, a fost mâna dreaptă a mea și a lui Cerealis, în luptele cu Galul Civilis.— Câștigarea bătăliei dela Castra-Vetera, se datoră în mare parte legiunii lui disciplinate și vijelioase, care căzu peste aripa dușmană, cu atâta putere, încât aripa și frontul se frânse în fărâme.

Venea tocmai în clipa în care isbânda părea că trecuse pe partea Galilor. El e tânăr și voinic.

Posedă cele mai multe și mai alese distincțiuni: numeroase *valere* și *castrale*, pentru escaladarea zidurilor în fruntea Cohortelor, *phalere* în aur masiv și steaguri de diferite culori. El are atâtea coroane civile și cea mai însemnată distincțiune ce poate da Imperiul unui viteaz — Coroana Obsidionalis, — alcătuită din firele de iarbă din jurul Castrai-Vetera.

Oricât mi-ași frământa mintea, nu văd, Cesare, un altul mai vrednic de cât el.

Vespasian. ascultând spusele, căuta să-și aducă mai bine aminte, de cele întâmplate în ultimii ani.

— Junius, da Junius; cunosc toți pe acest tânăr mai mult după faimă decât după față.

N'a fost demult prin Roma, pe la Palat.

— Nu Cesare, fiindcă nevoile Imperiului l-au ținut mereu aproape de hotare; totuși îl vei vedea mâine la Castrul Alban, unde după ordinul tău a sosit cu cele două legiuni din Gallia Transpadană.

Soarele se cobora către muntele Ianiculus, de dincolo de Tribu, arunca o lumină albă și blândă de toamnă peste cetatea lumii. Cele patru coline, din lungul Tribului: Pinciu, Quirinal, Capitolin și Adventin, surâdeau sub desmerderea privirilor zeului luminii

Număratele temple și palate de marmoră, din vârful lor răstrângeau în albaștră colozelor, porturilor, frontoanelor și cupolelor, măreția însăși a întregului Imperiu.

¹⁾ Coliseum.

O știință a vremii noastre:

Sociologia

1. Aviditatea contemporană pentru sociologie. 2. Două atitudini caracteristice și dominante în sociologia contemporană: Gabriel Tarde și Emil Durkheim.
3. Sociologia la noi.

Științele își au și ele epocile lor de preferință. Dacă teologia a fost copilul alintat al veacului de mijloc, filosofia metafisică al celui de al XVIII-lea secol, științele în genere o eflorescență a spiritului pozitiv din veacul trecut, apoi vremea noastră privește cu ochi curioși dezvoltarea organică a științei, care în stare latentă a preocupat și pe Platon și pe Aristoteles, vrem să numim *sociologia* cum a botezat-o într'un moment de lipsă de inspirație Auguste Comte

Indreptarea atențiunii spiritului uman către studiul societății și fenomenelor sociale e un *fapt*, pe care remarcându-l ca atare e inutil a-l mai descrie. Cu o fericită expresie, sociologul francez C. Bouglé, a spus într'o lucrare de popularizare a noii științe: „*La sociologie court les rues*”. Și n'a exagerat deloc. A constatat numai. Aviditatea cu care ne îndreptăm către știința abia constituită, e într'adevăr fără margini. Până și d-l Eugen Lovinescu, critic eminent literar și încă impresionist, a simțit nevoia abordării noului ținut intelectual. Cum e însă firesc, d-sa a aruncat o privire asupra câtorva reliefuri ale științei, le-a notat și ni le-a dăruit pe dată într'o lucrare de aplicație, care a supărat pe drept pe d-l N. Crainic. Farmecul sociologiei e atât de mare, în cât nu poți rezista ispitei. O adoptezi necugetat și neadâncit. Rezultatul e desigur defectos. Vina însă nu poate fi dată pe seama sociologiei, care joacă rolul sirenei mitologice. Te vrăjește și apoi te cufundă.

Experiențele de această natură nu pot descredita sociologia. Discuțiunile savanților sociologi sunt cea mai temeinică dovadă a seriozității științei. Desprindem din mulțimea acestora pentru edificarea cititorilor, ce n'au avut prilejul unui contact mai susținut cu știința veacului nostru, două atitudini dominante și oarecum contrarii în sociologia contemporană. Citez direcțiunile de gândire sociologică ale lui Gabriel Tarde și Emile Durkheim. Ambii s'au trudit să dea un fundament științific cunoștințelor sociale. Pentru aceasta și-au construit mai întâiu un anumit cuprins pentru noțiunea de „știință”, urmând să vadă întrucât sociologia întrunește condițiile cerute de o sumă de cunoștințe ca să devină un sistem științific. Descompunând astfel gândirea lui G. Tarde și E. Durkheim, vom prezenta în schiță concepțiunile lor despre sociologie.

Din lucrările cardinale ale lui Tarde și anume: „*Studii de psihologie socială*”, [1898]; „*Legile imitației*”, [1895]; „*Opoziția universală*”, [1897]; „*Logica socială*”, [1898] și „*Legile sociale: schița unei sociologii*”, [1898], transpare următoarea concepție despre știință: privind varietatea fenomenelor universale, sociologul citat constată că sunt trei ordine de fapte: *fizice, organice și sociale*, cari se pot împărți în două mari categorii: fapte cari se repetă și fapte cari nu se repetă. Repetițiile sunt obiecte de știință, individualul obiect de artă, iar filosofia cuprinde în cercetarea ei ambele aspecte ale naturei. Prima condițiune deci a unei științe

e să aibă *repetiții*. Nu e de ajuns însă. Mulțimea repetițiilor face să se nască între ele *lupte*. E al doilea aspect științific al naturii: *opozitia*, care duce apoi la o pace: *adaptarea*. Tarde constată deci că pretutindeni în cele trei regnuri ale naturii există fenomene de repetiție, opoziție și adaptare și că acestea sunt cantitățile măsurabile în știință.

Trebuind să îndeplinească aceste condițiuni, o serie de fenomene se constituie obiect de știință în concepția lui Tarde numai dacă prezintă un domeniu specific de repetiții, opoziții și adaptări: Și în lucrările citate, gânditorul nostru reușește să delimiteze câmpul special al repetițiilor, opozițiilor și adaptărilor științelor fizice, organice și sociale: Ne interesează domeniul sociologiei. După Tarde, repetițiile lui sunt de natura *imitației*; opozițiile se cristalizează în trei forme: *discuția, concurența economică și războiul*, iar adaptările sunt *armonizările discuțiilor, concurenții și pacea*.

Cercetând raporturile sociale de toate felurile, dela cele lingvistice, religioase, până la cele estetice, Tarde constată pretutindeni că *imitația* există ca un factor caracterizator. Un fapt social elementar reprezintă o dualitate: un termen activ pus în fața unuia pasiv. Termenul întâiu imprimă celui de-al doilea o idee, pe care acesta o reproduce întocmai, iar reproducerea e de natură mentală, individuală.

Mecanismul imitației a fost studiat de Tarde în „*Legile imitației*“, de unde desprindem cele trei mari legi:

a) Modelele interne, scopurile, vor fi imitate înainte de cele externe, mijloacele (legea ab interioribus ad exteriora).

b) Modelele claselor sociale sau persoanelor superioare au preferință (legea cascadelor).

c) Tradiția are prestigiu în fața noutății

Pentru ca, însă, imitația să se producă e nevoie de o materie de transmis. Stim că aceasta porcede dela individ. Care este natura ei?

Materia imitației e compusă după Tarde din două elemente psihologice; *credința și dorința*. În ultima analiză, *faptul social e transmiterea între doi indivizi a credințelor și dorințelor lor, cari după o serie de opoziții, se armonizează în adoptări*. Sociologia studiază faptul social conceput astfel, adică în procesul dintre doi indivizi cel puțin, ceea ce înseamnă că știința societății e o *interpsihologie*.

În „*Studii de psihologie socială*“, Tarde arată clar concepția lui despre sociologie: „*Psihologia colectivă, deci psihologia inter-celebrară, sociologia, nu e posibilă decât întrucât psihologia individuală intra-cerebrală cuprinde elemente transmisibile și comunicabile dela o co-știință la alta, susceptibile de a se uni și ajuta între ele, cu tot golul dintre persoane, pentru a forma forțe și cantități cu adevărat sociale, curente de opinie sau avânturi de pasiuni populare energia clară a tradițiilor sau obiceiurilor naționale*“ (pg. 47).

Sociologia e după Tarde o psihologie superioară. La origină, faptul social a fost individual, deci obiect de psihologie: Prin imitație a radiat devenind interpsihologic adică social propriu zis, obiect de sociologie.

Clădind totul pe individ, se poate spune că sociologia lui Tarde e individualistă în explicarea genetică a faptului social. Individul este creatorul *invențiunii*, motorul de reformă social. În genere, sociologia tardiană e ridicată pe două coloane: *invenția și imitația*.

În fața direcțiunii psihologice în sociologie, se situează punctul de vedere strict sociologic autonom al lui Emile Durkheim.

Urmând planul nostru, prezentăm mai întâiu concepțiunea despre știință, a lui Durkheim și apoi încercăm aplicarea ei la sociologie.

Fără a avea ingeniozitatea lui Tarde în construirea noțiunii de „știință“, Durkheim e în primul rând un cugetător sever, pozitiv. În prefața I-a a „Regulelor metodei sociologice“, el își revindecă eticheta de raționalist, dorind să cuprindă în „*raționalismul științific conduita omenească*“. Prin acest raționalism științific, Durkheim înțelege o prezentare desăvârșită a efectelor prin cauzele lor, o strictă cauzalitate mecanică. Gândirea lui despre știință și o completează apoi astfel: „*Pentru a supune științei o ordine de fenomene, nu e de ajuns să le observi cu grijă, să le descrii, să le clasezi, dar ceea ce e cu mult mai greu trebuie după vorba lui Descartes, să găsești latura prii cari ele sunt științifice, adică să descoperi în ele vreun element obiectiv, care să implice o determinare exactă și dacă e posibil: măsură*“. („Diviziunea muncii sociale“ pag. 42) Acest „element obiectiv“ cerut științei de către Durkheim e numit în „Regulele metodei sociologice“: *lucru*, opunându-se ideii care e subiectivă.

Tendința generală a sociologiei lui Durkheim va fi deci să dovedească *obiectivitatea* fenomenelor sociale, să arate că ele sunt „lucruri“. Numai atunci se va funda sociologia ca știință. Și într'adevăr, iată definiția faptului social după Durkheim. „*Este fapt social orice fel de a face, fixat sau nu, capabil să exercite asupra individului o constrângere exterioară sau care este general în întinderea unei societăți date având totuși, o existență proprie, independență de manifestările sale individuale*“.

(Regulele metodei sociologice, (pg 56).

Caracteristica faptului social e constrângerea și prin urmare faptul social e și el un lucru. Ocupându-se cu lucrurile, sociologia poate deveni o știință. Activitatea lui Durkheim e o sistinută predică pentru acest mare adevăr, care înseamnă pentru el viitorul însuși al acestei științe.

Față de direcțiunea lui Tarde, gândirea lui Durkheim e determinată. Dacă accentul sociologiei tardiene cade pe individ, Durkheim reprezintă concepția contrară. Dacă apoi sociologia e strâns legată de psihologie la Tarde, Durkheim, vede în autonomia sociologiei o *condiție sine qua non* a științei. Deaceia refuzând baze psihologice sociologiei, autorul „Diviziunii muncii sociale“ se orientează către studiul „elementului obiectiv“ al faptului social. E o strămutare dela subiectiv la obiectiv, o traducere sociologică a formulei invărtirii pământului în jurul soarelui și nu învres.

Faptul social devine ceva obiectiv, o sinteză cu fenomene deosebite de elementele componente, cari sunt indivizii. Asupra acestui punct s'a angajat o interesantă polemică între Tarde și Durkheim.

În „Studii de psihologie socială“, Tarde atacă direct teza lui Durkheim: faptul social nu este obiectiv, în afară de indivizi și caracteristica lui nu e coercițiunea. Și într'adevăr faptul social trebuie să existe mai întâi și nu poate exista decât în indivizii, care-l formează. Latura obiectivă a faptului social e considerată de Tarde ca „*o iluzie ontologică scolastică*“. Argumentul cardinal al acestui sociolog e următorul: Durkheim e acuzat că s'a folosit de o analogie probabil falsă; el și-a spus că sinteza are proprietăți deosebite de însușirile componentelor gândindu-se la compusele chimice sau naturale. Dar, susține Tarde, analiza chimică n'a ajuns încă să ne dea adevăratele însușiri ale elementelor, pentru ca să știm într'adevăr dacă sinteza lor are proprietăți deosebite. Astfel fiind, se poate spune

că analogia lui Durkheim e hazardată. Faptul social deci nu este *ceva* deosebit de componente adică de indivizi, ci este echivalent cu suma proprietăților acestor indivizi.

Discuția se continuă când e vorba de determinarea caracterelor faptului social. Tarde e partizanul imitației, Durkheim al constrângerii. Prin câteva exemple, Tarde citează fapte sociale, cari n'au constrângere. De pildă educația are și o latură de conformism benevol, de imitație voită. In ceea ce privește educația însă și în genere chiar, Durkheim e ocupat de un exclusivism, pe care nu l-a manifestat niciodată. Pentru el, constrângerea e un semn de recunoaștere al faptului social și nu un caracter în sensul absolut cerut de Tarde. Dar nici Tarde n'a dat o soluție mulțumitoare problemei. In locul constrângerii, el a pus imitația considerând-o ca o formă de sugestie. Nu a analizat însă cuprinzător psihologia sugestiei și de aceea punctul de vedere durkheimist se impune cu mai multă autoritate.

Dacă am expus în linii mari peripețiile acestei polemici, am făcut-o numai pentru inițierea cititorilor în ceea ce privește *planul* de discuții și *metoda* sociologică, cari împreună dau *atmosfera științifică* a sociologiei și apoi pentru a se observa mai clar *opoziția* dintre ei. Unei concepții individualiste, Durkheim îi opune una colectivistă-sintetică; dependența sociologiei de psihologie, o independență strictă a noii științe și în sfârșit unei metode psihologice finaliste îi opune Durkheim o metodă strict mecanistă. Dacă pentru Tarde, scopul social e egal cu suma scopurilor individuale și deci viața socială are o finalitate determinată de indivizi, pentru Durkheim totul se explică nu prin scopul pentru care un fenomen social a fost creat ci prin cauzele lui imediate de natură socială. Sociologul din urmă admite deci principiul cauzalității sociale ca fundament al sociologiei.

In problema raportului dintre individ și societate, numai aparent putem crede în opoziția punctelor de vedere ale celor doi sociologi. dintre cari Tarde glorificând individul îl consideră superior societății, pe când Durkheim acordă această favoare societății. In fapt și aci: *extrema tangunt*. In societățile inferioare, individul e sub dominația socială, pe când în cele superioare, cazul se prezintă invers. E o observație, pe care realitatea o verifică oricând. De altfel această soluție este susținută și de d-l M. D. Ralea în „Introducere în Sociologie“.

In genere, cele două concepțiuni sociologice expuse mai sus se pot explica și istoric în cadrul curentelor intelectuale din veacul trecut. Sociologia cu baze psihologice la Tarde trebuie pusă în legătură cu direcția general psihologică a școlii istorice, care se opunea curentului metafizic din veacul al XVIII-lea, iar concepția pur științifică mecanistă a lui Durkheim, poate fi mai bine înțeleasă ca o reacțiune împotriva misticismului dela sfârșitul secolului trecut, care tindea să dizolve raționalismul științific. Aceasta e de altfel și mărturisirea lui Durkheim la sfârșitul prefeței întâi a „Regulelor metodei sociologice“.

Dintre cele două concepțiuni sociologice, aceea a lui Durkheim se poate socoti ca hotărâtoare pentru viitorul acestei științe.

* * *

Cam acesta este aspectul celor două curente de gândire sociologică din vremea noastră.

Se cade să spunem acum câteva cuvinte și despre soarta acestei științe la noi.

În genere e firesc să se susțină că orice cultură trece prin trei faze: una de *asimilare* a cunoștințelor și teoriilor străinilor mai înaintați, una de *creare* a unor noi valori culturale și una de *consumare* a ceea ce s'a produs în faza precedentă.

Admițând această naturală constatare, ne găsim și cu sociologia, ca și cu atâtea alte ramuri științifice, în etapa de asimilare.

Mișcarea sociologică românească se dezvoltă în jurul universităților, cari seamănă cu laboratoarele de pregătire a substanțelor prime ca să fie apoi de îndată combinate pentru folosul industriei. Căci va trebui să avem și o *creație sociologică românească*.

La o anchetă a revistei „*Societatea de mâine*”, gânditorul istoric-social, d-l Ștefan Zeletin a spus aceste cuvinte despre faza creatoare a sociologiei românești:

„*O nouă fază se deschide însă sociologiei române după această perioadă de ucenicie: e faza de creație proprie din care trebuie să iasă o sociologie română națională. Spre a grăbi trecerea în această nouă fază, sociologii noștri trebuie să-și schimbe modul de lucru: ei trebuie să renunțe de a mai lua rezultatele gata din sociologia străină. Ceea ce vom lua noi dela străini, e numai metoda de cercetare. Cu această metodă va trebui să cercetăm apoi propria noastră societate, spre a vărsa lumină asupra propriilor noastre frământări sociale*”. (Revista citată, anul III, 12).

Până atunci însă, universitățile noastre pregătesc pe cercetătorii de mâine.

Universitatea din București cunoaște activitatea rodnică și stimulatorie a d-lui prof. D. Gusti. Președinte al «Institutului social român» și director al organului de publicitate „Arhiva pentru știința și reforma socială”, prin inițiativa și energia d-sale, a început munca de cunoaștere și de pregătire a schimbărilor societății românești de mâine. „*Institutul social român*” a oferit publicului, colectate în trei volume, trei cicluri de conferințe: „*Noua Constituție a României*”, „*Doctrinile partidelor politice*” și „*Politica externă a României*”. la cari se adaugă încă două cicluri ținute în ultimii doi ani: „*Viața socială a României după războiu*” și „*Capitalismul în viața socială*”. Pe de altă parte, „*Arhiva pentru știința și reforma socială*” al cărui prim număr a apărut la Aprilie 1919, a adus studii interesante de specialitate sociologică.

E locul să cităm acum și „*revista săptămânală pentru probleme sociale și economice cuprinzând buletinul secției social-economice a „Astrei*”. „*Societatea de mâine*”, care fiind în contact cu publicul mare, tratează problemele în mod mai popular.

În această schiță nu putem prezenta toată activitatea sociologică românească pe larg. Ne mulțumim numai cu relevarea numelor profesorilor: dr. Iuliu Moldovan dela universitatea din Cluj, care se ocupă cu probleme de conservare, îmbunătățire și valorificare a rasei sau cu ceea ce se numește „eugenia”, d-l prof. Tr. Brăleanu dela Cernăuți, autor al unui manual recent de sociologie generală și numele mult pronunțătoare ale d-lor prof. P. Andrei și M. D. Ralea dela universitatea din Iași, ale căror lucrări sunt tot atâtea bucurii pentru noi. Socotim „*Introducerea în sociologie*” a d-lui Ralea un bun îndreptar românesc în ținutul sociologiei. Pentru lucrările de sociologie comparată se citează numele d-lui prof. N. Petrescu, cercetător al societăților Anglo-Saxone.

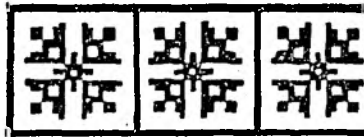
În fruntea cugetătorilor sociologiei cu activitate extrauniversitară se înscrie definitiv numele d-lui Șt. Zeletin. Studiile d-sale sunt „creațiuni” ale sociologiei românești în sensul că cercetează „propria noastră societate spre a vărsa lumină

asupra propriilor noastre frământări sociale“, spre a repeta o parte din citatul de mai sus. Intr'adevăr, lucrarea d-lui Șt. Zeletin despre origina și rolul istoric al burgheziei române este o contribuție serioasă ce se va integra în viitoarea bibliotecă a sociologiei românești.

Ar fi de citat de sigur și alte nume. Pentru a nu trece însă de cadrul îngăduit acestei schițe, ne mărginim cu această sumară și moartă prezentare informativă a sociologiei românești.

Al. Dima.

1926, August.

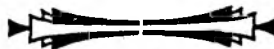
Imn Soarelui

Din Mihail Kuzmin

*O, soare, soare!
Divin Râ-Helios, prin line
Cresc bucurii atotstăpânitoare
In suflete viteze și'n spre line
Nechiază armăsarii 'naripași.
Și fie și se cântă imnuri
De slavă'n Heliopolis. O, soare,
Când tu răsai, șopârle
S'alungă printre pietre, iar efebii
Se duc răsând spre Nil, la scaldă.
O, soare, soare,
Sunt bielul scrib ursuz, pipernicit,
Ce-și trece vremea pururi adâncit
In cărți, dar îmi ești drag și mie,
Cum ești vâslaşului cu chip*

*Posomorit, cu înfățișare
Ce-ți aminiește urlet, pești și mare...
Căci poate rareori tresare
Pustia inimă, în clipa
Regește când îți smulgi aripa
Din undele oceanului, dar eu
Tresar când văd o rază'n care praful
Se sbale, cum pătrunde prin fereastră
Și urcă spre tavan, căzând apoi
Pe vraful de hârtie scrisă,
Pe mâna-mi galbenă, subțire,
Ce prinde harnică să scrie
Cu sânge parcă, rândul cel dintâi
Din imnul către Tine,
Râ-Helios, o Soare!*

Al. Iacobescu

Frânturi de gând.

In legătură cu reforma învățământului.

In slârșit Ministerul de Instrucție a binevoit să-și deschidă porțile. Reforma învățământului nostru secundar, proiectată de d. Ion Petrovici și dată spre studiu unor comisii de specialiști, cari au lucrat tot timpul cu ușile și ferestrele ermetice închise, acum este în liniile ei generale cunoscută. Se cunoaște nu numai concepția care îi stă la bază, destăinuită mai de mult într'un interview de către d. P., ci chiar elementele de programă care fixează concepției osatura pedagogică. Știm astfel după informațiile ziarelor că liceul viitor va economisi elevului un an, socotindu-se suficient șapte ani pentru ca un copil normal înzestrat să-și asimileze o impunătoare materie sortită a forma temelii unui sistem filosofic. Căci reforma urmărește în principiu o astfel de pregătire intelectuală a copilului, încât el, la sfârșitul unei experiențe *livrești* de șapte ani (se poate vorbi oare de o experiență *a vieții?*) să-și poată închiega un sistem de înțelegere mai înaltă și mai adâncă a lumii, a vieții și a societății.

Mărturisim, am fost printre cei dintâi pe cari reforma — astfel concepută — i-a entusiasmat și convins despre absoluta ei necesitate. Am văzut într'insa măsură îndrăsneală care încearcă să se apropie serios de realitățile concrete ale vieții sociale de azi, care nu este mediu de răsfaț al materialismului grosolan, ci laborator de inițiativă curată și eroică, școală admirabilă de propagare și înrădăcinare adâncă a optimismului. Am rămas totuși sceptici din capul locului dacă reforma, în condițiunile precise în care se face la noi în școală cartea, ar putea aduce rezultate pozitive. Cea dintâi măsură pe care vine să o legifereze reforma, suprimarea celui de-al optulea an în liceu, vine să ne întărească neîncrederea. Cunoaștem logica acestei măsuri: faptul că atâția sar peste clasa opta, pentru a trece cu un an mai curând în universități, este un indiciu sigur că ea este de prisos. Nu vedem, intru cât dela cazuri să zicem chiar frecvente se poate faptul generaliza. Dar este și un argument de fapt care reclamă menținerea ei cu necesitate: disciplinele filosofice — mai ales logica și teoria cunoștinței, pentru a fi asimilate în spiritul lor, presupun maturitate de gândire; este posibilă *logica* la 14—15 ani? Rezultatele obținute în școlile normale sunt, se știe, dezastroase.

Lăsând însă vremii și discernământului pedagogilor măsurile de ordin practic după care trebuie ajustată sau întinsă reforma, *concepția* în principiu este dreaptă. D-l Petrovici aduce printr'insa ceva nou în opera de primenire generală la care ne constrânge vrând nevrând vremea de după război. Ea caută să apropie în mod definitiv *liceul* nostru de nevoile concrete ale societății de astăzi. Reforma vine să revizuiască aproape din temelie legea Haret care, dăinuind efectiv dela 1902, și așa cum fusese organizată de Dimitrescu-Iași, a format osatura întregului nostru învățământ până la 1916 când ni s'a impus grava problemă politică a întinderii teritoriale. Dela 916 noi am trăit mai departe în atmosfera de provizorat a școlii Haret, deși condițiunile noastre de viață s'au schimbat complet. Până aci trăisem într'un stat de funcționari, stat de care avea în de aproape grije să-l finanțeze și să-l susțină politicește un puternic stat din Apus. Autonomi față de Turci, am rămas mai departe tributari în forme concrete de cultură și fi-

nanță Apusului. După război axa existenței noastre cată a oscila în jurul propriului nostru destin; ne-am rupt complet de sub influența Germaniei și încercăm să ne croim o situație proprie, organizându-ne puterile de viață după criterii de cultură care să răspundă nevoilor noastre adânci și proprii.

Pentru acest scop nu mai este suficientă o școală care să producă o biurocrație lipsită de caracter și personalitate; ci să cautăm a ne organiza un învățământ care să dea oameni întregi, capabili de a lua o hotărâre proprie, în stare de a crea o cultură și un mediu în care să ne recunoaștem. Avem prin urmare nevoie de energii creatoare în toată puterea cuvântului.

Acest fapt este desigur revoluționar, — nu față de civilizația și cultura timpului, ci întrucât prin el *trebuie* să ne adaptăm definitiv mediului de viață modern. Cultura modernă este o eflorescență spontană ale cărei rădăcini se confundă cu însuși rezortul întim al vieții, voința. Omul modern este prin definiție un om activ și creator; e un om căruia condițiile de libertate și de concurență i-au impus imperios trebuința orientării proprii. Omul modern năzuește a fi un individ întreg, capabil de a se rezema *pe sine* în orice împrejurare a vieții. Cu asta el schimbă aspectul vieții patriarhale întemeiată pe familie, făcând-o din potrivă *individualistă*. Formula nu mai este *pot ce știu*, adică în limitele tradiției familiare; ci *atâta pot cât știu*, după clasică vorbă a lui Bacon, promotorul științificului modern. Individualismul vremii noastre, care și-a găsit un complimentar natural în „știință”, a dus cu necesitate la organizarea adâncă și sistematică a *școlii*. „Acea ce știu” fiind reazemul hotărâtor al individului, aproape singura lui armă de luptă, școala a luat aspectul adecuat acestei cerințe precise: a fost din capul locului *intellectualistă*. Adevăruri banale, care au fost adevăruri întregi și pentru cei cari au organizat școala românească; atât numai că școala românească n'a urmărit dintr'o dată formarea individului pentru viața agitată, intensă, modernă, — o constringeau la această deviere atât condițiile politice ale statului cât și împrejurările economice în care trăia societatea noastră; ea a urmărit întru început să creeze un conținut biurocrației statului. Legea Haret, cu tot luxul ei de „realism”, sau poate tocmai de aceea, și cu toată motivarea teoretică contrarie a lui Dimitrescu-Iași, a fost cea mai strălucită formulă care asigură statului și societății noastre încă nediferențiată capacități intelectuale — mai ales — anchilozate în câteva soluții științifice vagi și superficiale, — capacități cari trebuiau să formeze contraponderea analfabetismului nostru rural.

Schimbându-se condițiile noastre de viață, care ne-au integrat complet și definitiv ritmului vieții moderne, de concurență acută, școala trebuia să depășească formula lui Haret (învățământ primar elementar necomplet; învățământ secundar bi și trifurcat; universități cari n'au produs oameni de știință), și să îmbrățișeze cu curaj o reformă radicală și salvatoare.

Reforma d-lui Petrovici vine să inoveze — o sperăm — nu numai aspectul formal al legii, așa cum ni se pare a o fi făcut cele două proiecte anterioare: Negulescu și Anghelescu, ci însăși rădăcinile ei. Ea răspunde în adevăr cu prisosință unor necesități cărora școala în genere și liceul în special trebuie să le facă neapărat față: intelectualismul către care le împinge științificul caracteristic vieții moderne; al doilea, și mai ales, necesitatea vieții noastre de astăzi de a-și dibui alt reazem etic, decît acela pe care altă dată i-l asigură omului misticismul religiei.

Un pozitivist a outrance s'ar putea desigur întreba: are omul modern, pe

care d-ta vrei să-l înarmezi până în dinți cu știință, — are el nevoie de disciplină cu totul formală a filosofiei?

Răspunsul este: pentru cine cunoaște problematica filosofiei nu poate fi o încoronare mai logică pentru știința individului, și o garanție mai solidă pentru valoarea ei *umană*, decît filosofia. Urmînd de aproape pe *Wundt*, care a rămas la sfârșitul carierei lui științifice și filosofice la concluzia că „filosofia e știința generală care unifică într'un sistem lipsit de contradicții cunoștințele mijlocite de științele speciale, și reduce apoi la principiile lor metodele și condițiile cunoștinței de care se folosește știința” (*Einleitung in die Philosophie*, pag. 19) — d-l Petrovici definește filosofia (*Cercetări filosofice*, ed. II, pag. 41): „Filosofia, armonizînd laolaltă rezultatele științelor speciale, urmărește aflarea aceluia principiu care să ofere rațiunea explicativă a tuturor realităților și tot odată și propria-i rațiune”. D-sa se menține prin urmare perfect în ritmul cugetării de astăzi, pentru care filosofia este încoronarea logică a științelor, adică însăși opera de sistematizare și de fundare a științei în genere. Ori, această operă de sistematizare și de adîncire a temelilor științei este o operă *personală* totdeauna. Pe de altă parte reforma prevede precis adîncirea „științei” într'un cadru etic și sociologic. Ea deschide copilului perspectivele vieții sociale și morale în care are a-și valorifica știința.

Limitîndu-ne așa dar la sensul general al reformei, problema rămîne limpede: filosofia, căutînd mai cu seamă în ultimii ani să sistematizeze câmpul plin de rod al cunoștințelor asimilate; încercînd chiar o fundare pe bază de meditație mai profundă a științei omenești însăși — învățămîntul secundar (cărui a ii revine sarcina cea mai grea, de a forma generațiile de elită ale societăților moderne, deci axa care fixează sensul evoluției și trăinicia culturii lor), încredințează tînărului un instrument de luptă în care el să nu vadă o uncaltă propriu zis, cît pe sine însuși într'o ipostază de perfecțiune umană care să-l ridice în proprii săi ochi. Un tînăr care ajunge să vadă în știința sa propria comoară spirituală este un om în stare a se rezema pe sine. Faza actuală, în care se găsește omenirea civilizată, are nevoie tocmai de oameni crescuți la această severă disciplină etică — *etica personalității*, etica înălțării și prețuirii de sine.

Și cu aceasta ajungem să lămurim și a doua necesitate care reclamă — în liceu, de sigur — extinderea și intensificarea învățămîntului filosofic. Viața modernă, spuneam, simte nevoia de a căuta reazemul ei etic în altă parte decît în misticismul religios. Misticismul religios este fără îndoială una din fibrele vitale ale omenirii; el este expresia nevoii noastre metafisice de a ne simți neconținut în preajma absolutului. Dar *etica* este altceva decît misticismul. Etica porcede din adîncurile ființei noastre organice, căutînd a pipăi și asigura unitatea noastră spirituală care cere neconținut să se afirme. Etica vremii noastre este etica personalității.

Vă veți întreba, fără îndoială: nu este acest personalism — ca să folosim și noi formula curentă — sîmburele *anarhismului*? Cei ce ar obiecta aceasta s'ar întemeia evident pe unele fapte reale, dar înțelese dela suprafață. Cultura modernă stă întregă sub autoritatea *critice*, de cele mai multe ori negativă, distructivă. Desvoltarea spiritului critic însă a desvoltat simțul de autocontrol. În societatea modernă nu numai că simțul de respect față de autoritatea consacrată ca atare a scăzut în măsura în care a crescut sentimentul demnității umane (efectul cel mai radical și mai pozitiv al democrațiilor moderne), dar însuși meritul personal este

foarte relativ, el depinzând de judecata critică pe care e liber a o exercita fie care, individual sau colectiv, ca opinie publică, asupra personalităților mari. Punctele de vedere infinite din care o personalitate se poate judeca, permite această extindere a simțului critic ajuns o necesitate. Am putea evident formula un paradox : cu cât o societate modernă e mai înaintată, cu atât personalitățile ei mari se pretează la critică. Critica este indiciul sigur despre nivelul intelectual și moral al unei societăți. Este acest lucru un bine? Cred că e cel mai mare bun pe care l-a produs cultura modernă, căci critica este stimulentele sigur către valorificarea cât mai intensă și mai curată a personalității. Teama de opinia publică este astăzi o lege morală care hotărăște sigur despre viața conștiinței individuale.

Acest simț critic, prin urmare, care permite orientarea sigură a insului în viața complicată și frământată de astăzi, și cu atât mai mult simțul de autocontrol care îl pune la adăpost de escapadele conștiinței nesigură de sine — sunt problemele cardinale cărora reforma învățământului pe bază filosofică e sortită a le da o neapărată deslegare.

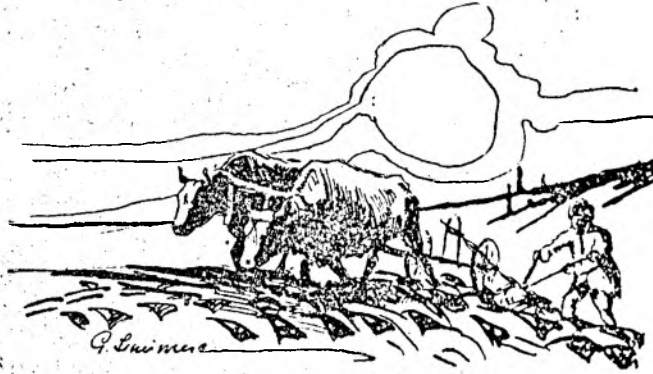
Am spus însă că viermele indoelii nu ne lasă să ne bucurăm în liniște de promisiunile acestei îndrăznețe inițiative teoretice, cu așa îndepărtate perspective înainte și cu așa profunde rădăcini în nevoile concrete ale societății fatal individualiste de astăzi. Căci reforma, dacă încercăm a anticipa asupra rezultatelor ei practice, nu poate avea o rațiune decât încadrată în condițiuni normale de programă, de metodă și de corp didactic. Ea se va isbi, ca și valurile infuriate de stâncile nepăsătoare, în primul rând de *puterile* noastre bugetare (presupunând că *ele* au a purta vina); limitele lor restrânse nu ne vor permite condițiile precise în care o atare reformă poate da roade. Învățământul pe bază filosofică dând egală precădere instrucțiunii și educației formale va trebui să adopte cu necesitate metoda școlii active, cu acest important corectiv : la fiecare obiect o sistematică raportare la ce rămâne esențial, permanent din lucruri, după ce am cunoscut în aspectul lor sensibil lucrurile — și aceasta, pentru ca filosofia mai târziu reluând acel esențial din lucruri, să-l sistematizeze și să-l aprofundeze după criteriile ei formale, logice. *Dar aceasta presupune clase cu număr restrâns de elevi. Le vom putea avea?*

Și, în sfârșit, dascălul. Profesorul de filosofie, ca să fie un *animator* și nu un dascăl sterp, trebuie să fie el însuși în ramura lui de specialitate un creator efectiv ; criteriul de selecționare să fie nu numai aptitudinile lui didactice, ci și interesul personal pe care îl pune pentru problemele de filosofie, interes dovedit prin activitatea lui științifică. Ceeace, evident, reclamă o împingere mai departe a reformei, către Universitate, pentru a se înlocui actualele facultăți de filosofie cu institute reale științifice, unde studentul să lucreze efectiv și să fie câștigat pentru obiect.

Dar asupra acestor lucruri vom reveni în măsura în care vom cunoaște mai de aproape sistemul întreg de legiferare al d-lui Petrovici, pe care îl bănuim întreg și neșovăelnic.

D. Papadopol,

I N S E M N Ă R I

LITERATURA ROMÂNĂ

Ion Pillat: Elegie

De la palinodia pe care ne-a cântat-o cu deosebire în volumul „Pe Argeș în sus” și „Satul meu”... D-l I. Pillat e într-o continuă ascensiune pe linia poeziei românești, care-și tragă vigoarea din Eminescu și din tradiția noastră etnică. Ultima creație, elegia publicată în „Viața Românească” (numărul pe Septembrie), e o capodoperă între creațiunile sale. Nu vorbim numai cu sentimentul băștinășilor care-și văd oglindite minunile naturii *Cloșanilor* și chipurile de traci ale oamenilor de pe aceste plaiuri, ci și din convingerea că în partea finală, în deosebi, este sintetizată în forme artistice o simțire adâncă, ca aceia din *Doina* lui Eminescu.

Nu ne mișcă fiorul poetului care plânge dărăpănarea a ceea ce este românesc și ne cucerește expansiunea sufletului care ar vrea să cuprindă, să ducă cu sine minunile acestea menite peirii. Am vrea să reproducem întreaga poezie, să farmece pe cât mai mulți, dar există totdeauna câte un nefast adversativ, ne o-presc paginile; Transcriem cu toate acestea două momente: descripția cu accente de odă a văii Motrului și regretul pentru cele ce se duc pe apa uitării, se irosesc în ritmul civilizator și europenizator...

„Vale, inimă închisă, pe trecut...l ce-o încape,
 „Vale-a Motrului, ursită ca Domnișa din povești
 „Să tot doarmă neschimbată până o desvăluiești,
 Vale-ascunsă așa bine printre munți ca niciodată
 Sborul vremii de pe culme umbra sură nu-și arată:
 Cum să vină când și astăzi, când de veci, neveste torc
 De-a călure, și din munte tot în Dacia se 'ntorc.
 Cum să vină când se 'nalță glasul morii ca o rugă
 Cătră zeul trac ce mișcă apele dela irugă
 Și din scoc le năpustește peste roata ei de lemn.

*Cum să vină pe pământul unde și-azi păgânul semn :
Bradul morșilor și-usucă dorul verde pe morminte ..!*

*Azi ca ieri se duc cosașii cu lăuta înaintele
Chiolind pe drum de clacă, prin jânețe, de te miri
In coltro pornesc pandurii celui dela Vlădimiri."*

Iată și partea finală care conține eligia :

*„Oameni albi și case albe ca mioare, n'or mai fi ;
Port și dalini o să piară an cu an și zi cu zi.
N'or mai prinde în oprege trupul sbelt ca un mesteacăn ;
N'or mai duce după spate pruncul legănat în leagăn :
N'o mai luneca marama nor subfire pe obraz ;
N'o să-și mai întinză pânza aripi albe lângă iaz.
Vezi, bunica și cu jica și nepoala n'or mai toarce,
Intr'o moară de pe Motru, trei Mărine—ca trei Parce—
Firul lânei, firul soartei ne'ndurate ce ne ia...
Ruga noastră, nici suspinul, să te fie n'or pūtea
Tară veche, țară bună, mult te-om plânge, mult te-om cere.."*

*Suflete, de ai credință—brațule, de ai putere,
Bate apa înspumată cu nuiava de alun—
Cer și râuri, munți și codri, strâns să-i legi, să mi-i aduni,
Să mi-i dai să pot cu poftă de copil, cu dor de lotru
Să te fur, vrăjilă vale, și mai repede ca Motru,
Care scapără prin pietre și tot scapă, să te duc
Strânsă 'n suflet, strânsă 'n brațe, ca o pradă de haiduc."*

In marginea Războiului pentru întregirea României

de **Const. Kirișescu**

Ediția II Casa Școalelor, București.

Abia duhul păcii se gătea să se întocmească iară, abia lumea răvășită de grele cercări ale celei mai uriașe încăerări a neamurilor prindea să se așeze, și gândurile,— celor ce neirosind zadarnic vremea pe calea, ce se chiamă a cărturarilor, prinzătoare a tâlcului, cum că slova cărții va să fie mai întâi temei de înălțare sufletească și mai apoi temei de lumească socoteală a vieții ; — gândurile îndurerat răsclite de vâltoarea frământării celei mari, și inimile induioșate de așezarea cea nouă, se îndreptau cercetător-doritoare spre un adânc înțelegător suflet românesc și meșter purtător de condei, care cu multă osârdie urma să se ostenească a săvârși istorisirea necruțătoarei zvârcoliri fără de seamă întru sfânta jertfă a înfăptuirii năzuințelor, în dorul cărora ne răposaseră și moșii și părinții...

Și iată, cu dreapta vorbă putem zice : Deschidem sfânta carte unde se află înscrisă povestea suferințelor, umilințelor, a gloriei și a uriașei puteri de jertfire a neamului acestuia Românesc.

Dela un cap la altul, la fiecare șir, stă slova duioasă și adânc grăitoare în cinstirea celor ce au știut să sufere și să moară sub sdrobitoria putere a dușmanului.

Clipe înălțătoare, umilitoare și dureroase, sunt puse deopotrivă în lumina adevărului cu o minunat de chibzuită înlanțuire și întovărășite cu frumoasă po-doabă de icoane.

Cuvânt de evanghelie, cuvânt așezat, cuvânt cinstit și neinflorit în vorbă deșartă, cuvânt de duioasă pietate și de românească mândrie, alcătuește cu temeinicie scriptura adevăratului patriotism. Scriptura pe care datori suntem s'o deschidem în fiecare zi la ruga de seară și cercetând-o să ne socotim dacă în ziua ce se încheie n'am săvârșit cumva vre-o impietate față de rostul morților noștri. S'o cercetăm nezăbavnice tot mai sărguitor și mai temeinic ca să ne fie nouă sprijin și îndrumător pe calea deschisă de marile jertfe ce n'au înțeles să fie zadarnice.

....Și când vești pline de obidă ne vin din Țeleneștii Orheilor Basarabici, ori din Cernăuții Bucovinei, unde destoinici dascăli au fost loviți și alungați vrăsmășește de străinii mult îngăduitorului pământ românesc; ori când pângăritorii hulitori ai dureroaselor vremi de umilință și moarte cearcă să fie așezați în slujbele țării în șirul oamenilor de treabă.... atunci, să picurăm o lacrimă pe foaia povestitoare a morții grănicerului Mușat, care ciuitit de un braț se întoarce în vâlmășagul luptei să dea țării și pe cel ce-i mai rămăsese....

....Să picurăm o lacrimă și să luăm aminte....

BCU Cluj / Central University Library Cluj M. G.

Anarhie morală și echilibru în aceeași generație.

În Nr. 33—34 ale „Societății de mâine”, regretatul V. Bogrea în rubrica „Actualităților” publică o însemnare cu următorul titlu :

„*Domnul Mircea Eliade student în filozofie*” și *Essai de syntese de l'histoire de L'humanité a d-lui N. Iorga sau ce n'a cilit d-l Iorga și a celil d-l Mircea Eliade.*”

După cum se vede ne aflăm în fața execuției acestui domn Mircea Eliade, care se socotește mai competente ca d-l Iorga și ca alți dascăli universitari, în fața cărora dealtfel — după cum singur o mărturisă odată — nici nu s'a prezentat la examene.

Impărtășim cu totul opiniile lui V. Bogrea și le folosim ca un motiv de generalizare pentru o anumită categorie de studenți hiperconvinși de valoarea lor intelectuală și prin urmare luptători și dărâmatore ai personalităților consacrate pentru care nu au decât zâmbete superioare. Am urmărit cu interes „cazul” d-lui M. Eliade. În urma activității d-sale dela „*Revista universitară*” a reușit să atragă atențiunea nu printr'o cugetare ponderantă de influența învățământului filozofic, ci prin dovedirea lipsei complete a simțului realității și proporției.

Incurajat de un distins ziar bucureștean, care i-a și publicat un articol eseu asupra lui Ionel Teodoreanu cu vădite însușiri critice, cari nu-ți dau însă dreptul unor ieșiri comice, d-l M. Eliade s'a arătat a fi „*un lamentabil simbol al anarhiei morale ce ne bântue*” după cum scrie just V. Bogrea.

Și e banal să repetăm că într'adevăr și studențimea e cuprinsă de o anarhie morală intelectuală în sensul acesta al nepulnții de a-ți fixa adevăratul tău loc în măsura valorii tale în mediul social, în care trăești.

Cunoaștem și alte cazuri. În această revistă chiar, am vorbit odinioară împotriva limbajului violent al „Flamurii” mânuit de câțva studenți poeți și am consta-

tat și atunci acest dezechilibru de un comic dureros între intențiune și realizare. Acum în ultimul timp, Nr. 4-5 al „Gândirii” ne-a adus o „scrisoare din Oltenia” semnată de d-l N. I. Herescu, a cărui obiectivitate lasă de dorit. D-sa vorbește de mișcarea culturală-literară din Oltenia, pe care o echivalează cu Craiova și atât.

Ne întrebăm: are d-l Herescu dreptul de a ignora activitatea unei reviste care de patru ani luptă în colțul acestă al Olteniei pentru un ideal scump pare-se și d-sale? Și însemnăm din nou cu durere: d-l N. I. Herescu e și tânăr și student. Generația luptei de mâine vrea să dovedească oare lipsa unor calități ca echilibrul intelectual, moral, obiectivitatea?

Știu însă că în sânul studenției e și o categorie de conștiințioși muncitori intelectuali, care încet și cu răbdare își cimentează zi de zi edificiul lor moral și intelectual pregătindu-se serios pentru sacrificiul cerut fiecărei generații. Și doar aceștia nu sunt tocmai cei lipsiți de puteri intelectuale, ci acei cari se valorifică just în lumina simțului critic și în comparație cu personalitățile profesorilor, care-i conduc.

Alături de o reală anarhie morală este și trebuie să fie o anumită gândire ponderată.

Și aceasta ne bucură.

BCU Cluj / Central University Library *Dimitrie Sandu.*

Semănători de lumină și românism

Ardealul pare că și menține vechile cadre culturale. Eflorescența pe care c dau micile orașe ale vechiului regat, e cu mult mai însemnată decât înainte de război, fenomen necunoscut în provinciile transcarpative. În schimb dincolo se intensifică ceea ce exista și înainte de unire: năzuința de a da masselor mai multă lumină. Din această pricină sunt mai numeroase și mai bune foile ori broșurile pentru popor cari se scriu în târgurile Transilvaniei, în Țara Crișului sau Banat. Poșta ne aduce aproape zilnic câte o cărticică din *Sibiu*, răspândită sub egida „Asociațiunii” și cititorită de vre-un om de bine. Se găsesc încă destui și dintre aceștia, ascunși în modestia lor. Tot atât de des *Biblioteca „Semănătorul”* din *Arad* imparte generos micilor și marilor cărturari români slova de care un neam, la începuturile vieții sale luminate, are atâta nevoie.

Organizată temeinic și prin hărnicia d-lui H. Petra-Petrescu „Asociația are diverse manifestări: muzeul etnografic, — oglindă a artei și spiritului românesc — conferințele, teatrul și broșurile pentru popor, sunt atâtea mijloace folosite fără oboseală la împlinirea unui ideal de cultură, pentru care se străduiește de trei sferturi de veac.

„Semănătorul”, dela *Arad*, concentrat numai în direcția înighebării unei biblioteci, strânge în colecțiile sale contribuția fruntașilor și începătorilor scrisului românesc. Pentru a o împărtăși publicului din acele părți de țară unde la căvea cărți minoritare, de abia apare una în limba noastră. Fapta culturală a celor dela *Arad*, cari au izbutit să ajungă la aproape 200 de numere, este o operă națională și deaceia am ținut să o subliniem și s'o așezăm alături de activitatea „Asociațiunii”, ambele tinzând către același scop: ridicarea sufletească a popoului prin cultură.

**Eugen, Paul, Savin Constant : Poezii : Amurg prin vitralii.
Litanii pentru cei uitați. Idoli de humă. 1)**

În preajmă de toamnă, un volumaș de poezii. Trei frați ne dăruiesc un „Amurg prin vitralii“, „Litanii pentru cei uitați“, „Idoli de humă“. Sufletul, în care mocnesc gânduri chinuite, caută să uite îmbăindu-se în apele de cleștar ale poeziei. Și-i așa de greu să zăvorești sufletul *vieții* și să-l deschizi larg *poeziei*! Trebuie ca arta să te fure. Și „Amurgul prin vitralii“ al d-lui *Eugen Constant* are acest dar. Versul pășește sigur și mândru, se desfășoară cuprinzător, se avântă furtunatic sau se domolește milos, închizând în apele imaginilor simțirea exaltată în melancolia amintirii, în erotismul tremurător al nesiguranței împlinirii visului, în durerea reținută. Ca o pânză impresionistă, fondul poeziei d-lui Eugen Constant nu poate fi conturat precis. De multe ori el își găsește un fericit exponent în imagini.

Poezia „Prin suflet adieri“ e un bazar de astfel de imagini. „Iubirea mea“, „tristețea mea“, „durerea mea“, „tăcerea mea“, se transfigurează rând pe rând în belșug de imagini. Cum e și firesc, unele calcă alături de drum ca: „Iubirea mea... *Basinuri pe scări de funigei*“, altele se nălță la valoare de simbol minunat: „*Și chipul Ei... troiță la margine de drum*“.

O „gualité maitresse“ a d-lui Eugen Constant rămâne în orice caz *imagismul* și spre a-i adăuga și o notă cu un minimum de peiorativ poate și *verbalismul*, care devine o calitate când se dizolvă în *sonoritate*.

D-l Eugen Constant e stăpân pe ritm. Minunata „Furtună“ e un model desăvârșit al ritmului adecvat, al verbalismului sonor și imagismului reușit.

*„Furtuna-și desfundă găllejul c'un țipăt de goarnă
Și 'n clocoț năprasnic de ură căsună ca spaima
Și 'ntunecă lustrul cetățit și-i spulberă faima
Și schela de lut a trufiei pe lut o răstoarnă.*

Sfârșitul acestei poezii e surprinzător prin trăsătura unui grotesc original:

*Și toți păcătoșii 'ngenunche și prind să se 'nchine
Că 'n frica de moarte stă tâlcul credinței smerite,
Dar sus, cu tichille roșii pe ceafă lipite,
Toți dracii din turla bisericii rād să leșine.*

Poezia d-lui *Paul Constant*, din ciclul „Litanii pentru cei uitați“ își constituie originalitatea din răsunetul sufletesc al *spectacolului învinșilor soartei și ai societății*. E în acest sens o poezie socială.

Pentru vagabonzii fără de rost, pentru nenorociții ce-și petrec viața în ospiciu, spitale, aziluri de noapte, autorul „Litanilor“ are cuvinte de iertătoare înțelegere. Cităm din „*Noapte de azil*“.

I

*„Din colful meu, târziu, privesc în sus
Spre codru 'n care îndurerat Isus
„Mbi privighează gloata de epave
„In tremurarea candelii bolnave.
„Și-l citește*

II

*Cum pe figura lui se răslinește
In val de suscrinșe noi,
Durerea celor oropsiți
Ce n'au un adăpost și veșnic goi
Pe crucea vremii sufăr răstigniti“.*

În sfârșit, poezia d-lui *Savin Constant* din „Idoli de hîmă”: redă o atmosferă de tristeți pregnantă, în cari se ivesc zâmbete de duioșie, milă și evlavie.

„Un coș de fabrică departe a sunat” încheie greul muncii proletare prin sunetul odihnii. Cităm strofa înduioșătoare, ce urmează :

„Un coș de fabrică departe a sunat
 „Și un popor fără pămînt și soare
 „Cu mîneci rupte și cămăși murdare
 „În cinstea lui pioși s'au închinat.

„Pîinea noastră cea de toate zilele” și „Întîia denie” alătură nădejdi ușor simțite, de tristeți apăsătoare :

„Și-acum e 'ntîia denie cînd înțeleg pe Christ
 „Cum lînr a putut să fie așă de trist,
 „E 'ntîia denie cînd clopotele bat
 „Mai stîns și monoton și măsurat
 „Și parcă numai pentru mine bat
 „Mai trist și mlădios și ne 'ncetat.

Toate cele trei cicluri sunt cuiburi de curată poezie.

Al. Dima.

Reviste românești. Iuj / Central University Library Cluj

„Universul literar”

La reorganizarea lui de către d-l Perpessicins, a smuls publicului cititor accente nenumărate de admirație.

La rîndu-ne, ne-am arătat și noi întreaga bucurie pentru salvarea din ghiarele anostului a unei tipărituri prea răspândite, cum este „Universul literar”. Dar, în intimitatea credințelor noastre, ne-am îndoit că va stăruî în acest binecuvîntat făgaș de început, fiindcă niciodată n'am văzut că poate să reziste în capitală o revistă bună. Și cele cari au năzuit la aceasta,—făgăduind cu primele pagini—au căzut repede în torrentul modei sau dacă au fost mai dârze, au dispărut. „Universul literar” a înțeles să renunțe la bunele virtuți și spre a intra în gusturile unui anumit public, a alunecat în vîlmășagul literaturii de jazzbard. Se publică năzdrăvăniî ca și la „Adevărul literar” și se ia atitudine admirativă în fața tuturor insanităților. Să ilustrăm cu o pildă.

În Nr. din 17 Oct. crt., recensîndu-se „Contemporanul”, faimoasa avantgardă a modernismului d-lui M. Iancu et C-ia, spicuitorul se oprește la versurile d-lui Ion Vinea, pe cari le socotește pline „de imagini grele de sevă interioară și lînră”. Cităm și noi câteva, ca să se vadă cât de mult a evoluat gustul redactorului, d-l Perpessicius, și să mai admire și alții ... dacă pot teribilele versuri ale d-lui I. Vinea, cari l-au făcut pe recensent să se „înfioreze de atîta frumusețe”.

„Codrul de nicîieri sporește
 „cu iadul sulîfelor tremurate
 „roșie revărsare ca în teatru
 „șipotele șipă menstruate
 „luncă jivinele în alcov”.

(Să nu se creadă că e o scăpare a redactorului nostru sau a zețarului; am găsit sublimul text, fără virgule, așa cum l-am transcris).

Nu facem nici o altă analiză a fondului, fiindcă ne declarăm, dela început, incapabili. În sufletul nostru, a crescut atâta nedumerire că nu știm dacă ne găsim în fața unei capodopere, pe care n'o înțelegem ori a unor aiureli de alienat sau șarlatanești.

C. D. I.

Viața literară :

A ținut neapărat ca la reapariție să ne prezinte pe d-l F. Aderca. D-sa nu pierde nici un prilej spre a strâmba din nas când e vorba de arta tradiționalistă și nu crede în specificul național. Artă pe care o concepe d. A. nu poate fi legată de sufletul neamului și al locului. De sigur că-i convine, fiindcă d-sa nu posedă asemenea „bagateluri”. E fără țară și fără neam — pentru că pe cel pe care îl are, l-a reneșat aparent, ca să devină scriitor român cu sânge și simțire streină. Chiar dacă d. F. Aderca ar avea talent, — facem o ipoteză cu totul absurdă — pentru originalitatea artei românești, — căci aceasta ne interesează, nu cea internațională, — nu însemnează nimic ; dânsul nu poate fi exponentul idealurilor către care năzuiește neamul nostru și în fibrele sale psihice nu poate fi țesută organic personalitatea românească. Chiar dacă ar da opere literare însemnate în limba română, din punct de vedere al etnosului românesc — ca factor component în cultura lumii — producția d-sale și în acest caz este ca și inexistentă.

Dar ceea ce a scris d-l F. Aderca până în prezent, nu vine să verifice presupunerea noastră ; așa că nici ca mare scriitor nu putem să-l considerăm. Deci părerile d-sale să și le administreze cititorilor în idiș, nu românilor, căci îndrăzneala întrece marginile. Și atunci, pentru asemenea cititori, pot fi distinși scriitorii d-nii : Ion Barbu, I. Vineș și mai ales d-l Camil Baltazar.

În marginea „Sburătorului”

D-l E. Lovinescu, deși pentru moment nu se înțelege perfect cu d-l F. Aderca în chestia specificului național, rămâne de acord în multe alte privințe. Ca și apropiatul său confrate de cenaclu, nu-i plac Miorițele și *Datinile*. Cine poate să-l ia în serios pe d-l E. Lovinescu ? Cel mult elevii de liceu. În critica noastră literară d-sa a afectat o poză, și pentru realizarea ei se străduiește cu improvizații în stil fulgurent — singura calitate reală cu care este inzestrat. Într-insul nu poate trăi convingerea adâncă. Superficial și având la îndemână o stilistică abilă, elegantă, este totdeauna gata să mânuiască condeiul întocmai ca maestrul de scrimă, floreta, arma meșteșugului său. Acum, d-l Lovinescu, e obsedat de o idee : literatura extravagantelor moderniste ; pentru ea și slujitorii ei, — dacă aceștia se duc la ceaiurile literare ale maestrului — e în stare să nu doarmă, să nu mănânce, numai să umple paginile „Sburătorului”. În afară de această literatură și de prietenii săi, nu mai poate trăi nimic. Concluzia se impune : ce mai caută *Datinile* când scrie d-l Lovinescu și construiesc scriitorii dela revista d-sale. De aceea nu ne surprinde.

Redacția,

Scrisori din București.

O toamnă ca multe altele.

Pentru un spectator, pe care ni-l închipuim cu o viață sufletească încremenită în anumite linii odată pentru totdeauna, desfășurarea timpului trebuie să fie o priveliște de o monotonie exasperantă. Aceleași anotimpuri se succed matematic cu aceleași triste, vesele sau plictisite manifestări.

Din fericire însă *viața exterioară* își găsește o nimerită pondere în ceea ce se chiamă de dragul unei opoziții formale: *viață interioară*. În afară, *Timpul* e întotdeauna acelaș ca și cele patru elemente. Intocmai ca și acestea, însă, el se colorează în nenumărate infățișări datorite proiecțiilor noastre sufletești.

Și astfel două toamne egale obiectiv sunt totuș fundamental deosebite subiectiv. Frământându-se mereu, sufletul construiește etern alte realități. E o calitate datorită căreia omul nu se plictisește cu totul.

În lumina acestor idei banale, dar adevărate, toamna acestui an ar trebui să apară *altfel* decât sora ei trecută. Privind-o subiectiv așa este.

Ca de obicei, decorul natural însoțit și răcores totuș, seamănă foarte bine cu un ciorchine proaspăt desprins de pe o viță, pe care întâlnești alături de boabe dulci și din cele ofilite. Am mai compară toamna și cu jocul unor copii, ce ne-ar dărui când portocale, când lămâi. Ambele se aseamănă și se deosebesc întocmai ca zilele toamnei. Și am găsi desigur încă multe alte comparații de acest fel, dacă nu ne-ar fi teamă de a deveni *imagiști*, cel mai ușor lucru ce se poate face astăzi în literatură.

Dar toamna aceasta nu seamănă numai în decor cu celelalte.

Conținutul ei cultural e tot atât de comun. Dela un timp, ne-am obișnuit să nu mai dorim nimic. De câte ori ne-am avântat, ne-am rostogolit ridicoli la pământ. Și de aceea mai bine să nu ne gândim că *odată* o toamnă ne va putea aduce o altă atmosferă culturală, un alt cules de roade minunate, o altă bucurie sufletească.

Până atunci privim toamna aceasta cu ochi plictisiți. Vor începe iar conferințele, teatrele și vor apare revistele.

Ca și anul trecut, le vom scrie din nou cititorilor noștri, căci socotim că-i poate interesa *felul* cum spectacolul cultural bucureștean se reflectează în focarul sufletesc al unui provincial.

Acesta e de altfel primul rost al „scrisorilor din București“.

1926 Octombrie.

Al. Dima

Un ales suflet românesc:

Căpitanul N. Cerbulescu.

În aceste vremi închinată preocupărilor egoiste, puțini sunt acei care se mai gândesc să se ostenească întru mai-binele altora. Și apoi de vor fi unii, aceștia de cele mai multe ori trâmbează până departe fără de faptă bună, ca de pe urma ei să câștige înălțarea între.... „cei mulți“, așa că tot dintr'o pornire iubitoare de sine se săvârșește bruma de bine....

Iată deci că și mai puțini sunt aceia cari numai dintr'o lăuntrică nevoie, desbrăcată de orice socoteli pentru sine, împodobită de tăcere și modestie, săvârșesc binele numai din cinstita dorință de a folosi altora.

Dintre aceștia este Căpitanul N. Cerbulescu dela școala specială a infanteriei din Sibiu. A gândit că nu-i de ajunsă treabă a întări numai ostășește sufletele celor ce pe fiecare an i se încredințează; ci că datorește și întărirea sufletului românesc prin lumina cărții, atât de trebuitoare în satele lipsite de ea prin vitregia vremurilor. Deaceia căpitanul își înlănțuște oștenii în fiecare an printr'un legământ de onoare, ca fiecare din ei să întemeieze în satul natal; ori de n'ar fi nevoie, în ori care alt sat românesc, o bibliotecă de 100 cărți, unele privitoare la lucrul pământului, altele la trebile gospodărești; iar altele cuprinzătoare de alese povestiri din trecutul neamului nostru.

A întocmit un anumit catalog tip și a stăruit la librăria „Cartea Românească” din București ca să procure cele 100 de cărți cu o sumă ușor de încropit, cu 300 lei. Iată că în doi ani s'au întemeiat 122 asemenea biblioteci sătești, dintre care 59 în județul Basarabean Orhei, împănând cu ele satele din jurul Teleneștilor dascălului Bodrugă și alte 269 biblioteci sunt în curs de înfăptuire.

Ne-a căzut în mână o scrisoare a Căpitanului, prin care amintește oștenilor — răsleți după isprăvirea școlii, fiecare pela regimentul lui ori pe unde îl trag trebile vieții — de legământul făcut :

„Dacă vei fi uilat de legământul de onoare, îți reamintesc că împlinirea lui este cerută de onoarea ta și de neamul nostru cel românesc. Nu uita că vorba dată ți datorie curată și că pe unde iese cuvântul iese și sufletul.....”

Aducem cinstirea noastră unor asemenea fapte-

M. Gușită

Cărți franceze.

Maurice Rostand. L'Ange du suicide (Paris, Flammarion 1926).

După șgomotoasă conversiune la catolicism a farsorului Jean Cocteau, se pare că vom fi oșândiți să asistăm la religiozitatea tot atât de grotescă a lui Maurice Rostand, dacă e să judecăm după prefața patetică și parlamentară a ultimului său roman. Autorul declară că boala omenirii, de care moare toată lumea, e desechilibrul îngrozitor la care poate ajunge sufletul omenesc, fără Dumnezeu. „Romantismul nou nu e decât revolta sensibilității noastre împotriva mecanismului modern”. Intr'un stil de apologie, Maurice Rostand se ridică împotriva adevărului științific, numindu-l „dantelă de erori” și evoacă figura bălaie a Mântuitorului. Încrezător, te aștepți ca această criză religioasă să fie determinată de căutarea unci temelii morale sau de o trebuință de explicare a clădirii universului. În realitate, ea se datorește unor sentimente mult mai egoiste, teama de moarte și dorința vieții viitoare sau, mai de grabă, dorința de a trăi la înfinit.

Julien Dussanne, îngerul sinuciderii, e un băiat de 17 ani, frumos, bogat, sănătos, dar veșnic desnădăjduit. Nu-i place nimic, nu-l interesează nimic, îl obsedează moartea și-l desgustă viața. Cei care se bucură de ea, sint vulgari și proști. Dussanne nu se gândește să-și jertfească viața pentru un ideal. Disprețuiește omenirea, disprețuiește științele și artele, disprețuiește cărțile, fiindcă orice carte are un sfârșit; și astfel acest pretins filozof cu caș la gură apare ca prototipul ratatului egoist. Să fie oare o autobiografie? Ar fi deplorabil.

Dussanne nu concepe decât un singur leac pentru spleenul lui: dragostea. De ar putea să iubească, ar fi salvat. Leacul nu e rău, deși mediocru. Admițând însă un leac, își ruinează tot sistemul. Așa dar face să trăiești, ca să iubești. Încercă să se îndrăgostească de Mary Hélène, o fată mai în vârstă ca el, dar nu reușește, fiindcă e un simplu pretext. Concluzia e că trebuie să se sinucidă. Ca la „întâmplări din capitală“.

Lumea elegantă dela Biarritz, în care autorul amestecă nume fictive cu nume reale, ceeace denotă o vădită intenție de reclamă, ne interesează mai puțin de cât tipul pasionat al tânărului Panchito Cortès, îndrăgostit deabinelea de Mary-Hélène, înșelat în așteptările sale și intradevăr nenorocit. Dussanne ar vrea să fie în locul lui, căci Cortès trăiește dintr'o durere care are o cauză precisă, îl ocupă și nu-i lasă timp să se gândească la viață. Și atunci, el spune părinților că se sinucide din cauza fetei, adică pentru un motiv plauzibil, nu pentru desnădejdea nelămurită ce-l stăpânește și pe care ei n'ar putea s'o înțeleagă. Iată ceeace Dussanne numește un pretext *pios*. „Suferi mai puțin atunci când pricepi“. Să nu fie oare în acest suflet numai neputință de a simți?

Sfârșitul e ciudat și nevrednic. Mama lui Dussanne destăinuie lui Mary-Hélène că băiatul s'a ucis pentru ea. Ea tace dar nu crede, deși ar fi fost mai logic să fipe că nu-i adevărat. Apoi crede și ea; e mișcată și măgulită. Până aci, mai merge. Autorul întrece însă măsura când o arată așa de sguđuită, încât refuză să ia pe lordul cu care era logodită, spunându-i că nu se va mărita, chiar de ar spune tuturilor că a fost amanta mortului. Chiar de ar fi fost așa, e evident că niciodată fata n'ar fi spus-o.

Ici, colo, întâlnești în acest roman scilpiri din talentul verbal care a făcut faima de o clipă a autorului *Gloriel*.

Marcel Romanescu

Cărți italiene.

Marino Moretti. -- Il sagno della croce (Milano, Treves 1926).

Acest scriitor italian a scris nenumărate volume de nuvele și romane. Nici unul nu mi se pare însă mai caracteristic pentru sufletul și arta lui Moretti ca cel de față, fiindcă e romanul celor mici și obidiți, romanul unei servitoare. Fără voic, îți amintești de romanul lui Octave Mirbeau, deși e greu să găsești două opere mai deosebite mai opuse. La scriitorul francez, camerista era un simplu pretext pentru a țese la olată scenele cele mai variate de viață mondenă sau burgheză. Față de acest roman deslănat și exterior, studiul psihologic a lui Moretti apare ca o lucrare concentrată, de interiorizare sufletească, având un singur erou, pe servitoarea Clarice.

Defectul romanului stă poate în faptul că, în ultima parte, spre a varia puțin povestirea, Moretti a crezut nimerit ca servitoarea să schimbe mereu de stăpân, ducând-o la Roma și la Paris. Paginile din urmă au astfel ceva artificial și nepotrivit cu restul romanului, mai ales cu începutul, unde grija principală a scriitorului era să adune toată lumina împrejurul chipului Clarice, ființă simplă și umană. Moretti are o predilecție pentru ființele oropsite, dar nici-odată n'a exprimat mai bine răsrângerea sentimentelor generale în sufletele celor umiliți. Dintre paginile cele mai reușite, amintesc pe acelea în care stăpâna Claricei ves-

tește fratelui căderea sorei; apoi căsătoria Claricei cu birjarul, vizita mamei lui George pe care pruncul o ia drept doică, moartea Luisinei și întoarcerea Claricei la Pesaro, după fuga ei la Paris.

Acțiunea e uneori complicată; totdeauna însă atrăgătoare prin latura ei sufletească.

Michele Saponaro. — Inquietudini (Milano, Mondadori 1926).

E greu să judeci o carte în care noutatea se amestecă cu maniera veche sau, mai bine zis, cu o manieră care nu e nici veche, nici nouă, cum se întâmplă în nuvela *Le tre finestre*. Mult mai vii și interesante sînt nuvelele în felul acelei *Donna che io non ho veduto*, deși sînt lipsite de dezvoltarea pe care o așteptai. *Mia madre* e o pagină frumoasă, sgudivitoare, totuși confuză întru cât diferitele planuri sînt lipsite de perspectivă.

Lăsând la o parte *Novelletta quasi antica*, care distonează cu toată opera lui Saponaro, găsești aci nuvele, schițe sau impresii ce apar ca expresii proaspete și sincere ale personalității artistice a scriitorului. Una din cele mai bune e *Devo scrivere una novella*, în care titlul mi se pare totuși de prisos, fiindcă subliniază subiectul ca o reclamă; în schimb, ce delicate sînt profilurile abia creionate ale personajelor, Milla, Camille, Camomilla, și ce ușor trece autorul peste părțile scabroase ce ar putea să tulbure seninătatea acestei idile.

Nimic însă nu ajunge la măreția paginilor din *Mio padre*, scrisă de o mână tremurând de dragoste filială, ușoare și suave ca o mângăere. Fiorul scriitorului se strecoară în noi, fiindcă liniile nu sînt niciodată forțate; emoția, sinceră și conținută, te tulbură mai mult decât plînsul, iar duiosia nu trece niciodată hotarul sentimentului ca să cadă în sentimentalism ridicol. Umiliința risipită în aceste pagini, stăruința asupra amănuntelor comune, a colorilor crude, a motive-lor părelnic prozaice, transformate tocmai prin această stăruință în elemente luminoase și poetice, pline de poezie domestică, această umiliință în expresie dă povestirii o savoare de nemărginită tristeță.

Bubu Brădescu.

**Note asupra romantismului
— Idei cu prilejul unui centenar —**

Cronica vremii înregistrează un nou centenar. De data asta e vorba de un curent de gândire filosofică, politică și literară, ale cărui urme bat ca valurile, fărmi secolului nostru. Romantismul a însemnat într'adevăr în epoca victoriei sale oficiale captarea unor forțe sufletești cari gemeau închise în cușca rațiunii. Când au scăpat, au năvălit flămânde invăluind oameni și idei, cucerind pe rând popoarele și fluturând peste tot un nou crez.

Sărbătorirea de azi a romantismului e un prilej de rememorare a oamenilor, cari au vânturat noul ideal, dar și de inventariere a rezultatelor studiilor făcute asupra acestui curent. Căci romantismul a avut sora mai tuturor curentelor post-clasice. N'a putut fi niciodată bine cunoscut în izvoarele, esența și influențele lui. A fost o apă, care a schimbat atâtea aspecte încât n'a putut fi prinsă în forma vreunui vas oarecare.

O sută de ani după nașterea romantismului, problemele lui se repun cu aceeași intensitate. Aproximativ cunoaștem esența romantismului. Cu toate definițiile proteiforme ce i s'au dat știm oarecum, mai ales prin perspectiva istorică, ce este acest curent. Până eri socoteam că-i cunoaștem sigur și origina. Manualele de școale ne ofereau gratuit Germania drept patrie a romantismului și acceptam cu plăcere, fiindcă era și comod. Construiam atunci o teorie a psihologiei germane creatoare a romantismului, vorbiam de caracterul septentrional, de imaginația și gândirea intuncoasă ca pădurile vechii Germanii, de spritul mistic teutonic și nu uitam să clădim în cele din urmă o antiteză solemnă cu sufletul latin creator de clasicism.

Două lumi ca doi coloși se înfățișau minții noastre : deoparte blocul masiv germanic evaporat în romantism, de alta coloana marmoreană latină producând cumpăna ideală a clasicismului.

Dacă ar fi să luăm partea ultimilor cercetări, am spus că așa zisele noastre, idei erau pur și simplu „figuri de stil.” Căci iată că problema originii romantismului se redeșchide și încă îmbrățișind o soluție cu totul nouă. În Nr. 1 al „Gândirii” din anul acesta d-l Alex. Marcu cercetător al romantismului italian citează pe criticul englez I. G. Robertson ca susținând o teză cu totul surprinzătoare. După acest critic, romantismul nu e originar din Germania, ci tocmai dintr'o țară care se recunoaște cu greu romantică : Italia. Într'adevăr mândria italică a reluzat prin câțiva reprezentanți (teza d-l Martegian) existența unui romantism italian. În țara în care latinitatea pulsează mai nervos decât oriunde, romantismul putea fi socotit ca o ponegrire a străinilor.

Astăzi Italienii și întreaga gândire europeană trebuie să fie surprinsă de situarea originii romantismului tocmai în Italia.

O serie de idoli e astfel răsturnată ca să facă loc alteia. Pe soclul unui Montexquieu, Voltaire, Rousseau, se înalță figurile unui cronicar conștincios și cu iubire de țară ca *Lodovico Antonio Muratori* sau primul filosof al istoriei *Giambalista Vico* autorul „Principilor unei științe nouă în jurul naturii comune a națiunilor.”

Pentru noutatea tezei am ținut să prindem pentru cititorii noștri această soluție în problema originii romantismului. Cât despre influența acestui curent o lăsăm pe seama studiilor vaste, cari au apărut și desigur vor mai apare.

Dimitrie Sandu.

Informațiuni.

In cursul lunei Octomvrie, la ateneul societății culturale „Teatrul” din T-Severin, au avut loc două conferințe. Cea dintâi la 3 ale lunei, ținută de D-l Horia-Petra-Petrescu secretarul literar al Astei din Sibiu, vorbind despre: Astra Culturală. Cea de a doua la 30 Octomvrie, ținută de D-l Vintilă I. C. Brătianu despre: Indrumarea României Mari și Noui.

Cu aceste ocazii redacția revistei noastre a fost vizitată la 3 Octomvrie de D-l Horia-Petra-Petrescu și la 31 de D-nii Vintilă I. C. Brătianu, I. G. Duca, R. Franasovici și Petre Gârboviceanu, binevoind a se interesa în-deaproape de umila noastră activitate culturală.

O nouă societate științifică la Cluj.

În ziua de 26 Aprilie a. c. s'a pus bazele unei noi societăți științifice, cu sediul principal la Cluj, Calea Moșilor 28, denumită: *Societatea de Studii Psihice și Metapsihice din România*.

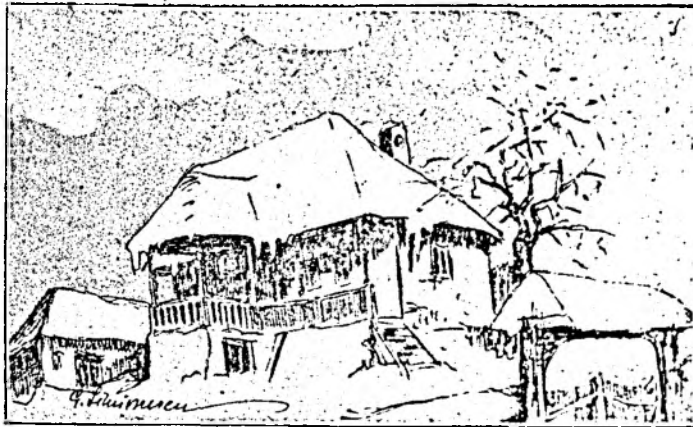
Societatea a fost înființată de către 182 doctori în medicină, membrii fondatori și activi, dela toate universitățile din țară, și este cunoscută persoană juridică de către Ministerul Sănătății și tribunalul Cluj, unde este înregistrată.

Scopul societății este pur științific, bazele ei fiind psihoterapia, psicoanaliza, sugestoterapia și hipnoterapia. De asemeni societatea va aduna material științific asupra tuturor stărilor psihice și fenomenelor metapsihice, având și un organ oficial al ei, denumit: „*Buletinul oficial al Societății de Studii Psihice și Metapsihice din România*”, care va apare în curând.

Inscrierile și informațiunile se vor adresa la sediul societății.

Dacă „Datina” apare cu această întârziere, fiind să se știe că se datorește fabricii de hârtie „Câmpu-Lungul”, căreia deși i-am făcut comanda și plata hârtiei necesare numărului de fafă încă de acum 3 luni, deși i-am telegrafiat în nenumărate rânduri, a găsit de cuvință să nu ne expedieze nimic nici după atâta vreme, silindu-ne să ne procurăm hârtia de aiurea cu prețuri mult mai ridicate.

Asta se chiamă baljocură!

Primate la redacție :

CĂRȚI

- V. A. Trifu : Nebelungii—Gudruna.—Traducere din literat. germană „Lumina”—P. Neamț.
E. Lovinescu - Istoria literaturii române contemporane (I Evoluția ideologiei literare) „Ancora”.
Benvenisti București.
Ion Pillat : Biserica de altă dată—poezii—Cartea Românească—București.
Horia-Petra-Petrescu : Calendarul Asociațiunii pe 1927.—„Asocialia”—Sibiu.
Ion Dongoroz : Socoteli greșite....—Scrisul Românesc—Craiova.
Const. Șălnceanu : Recenzii (1924—1926)—„Adeverul”—București.
Virgil Huzum : A la manière de ...—versuri—Focșani.
Ion Mchedlșcanu : Insemnări omenești—Dacia—Cluj.

Biblioteca „Sămănătorul” — Arad

- Dr. Seb. Stanca : Greva — povestiri.
Aristofan : Păsările — comedie trad. St. Bezdechi.
Volbură Potană : Fata din Ardeal — Poem 3 acte.
N. I. Herescu : Insemnări literare.
Tudor Vianu : Masca timpului — Schițe critice.
Lucian Blaga : Ferestre colorate — Insemnări.

Din publicațiile „Asociațiunii” Sibiu,

- G. Vășlan : Povestea vieții lui Vasile Alexandri.
Horia-Petra-Petrescu : Pe pământ udat de sânge — Schițe.
" " " Om nou se naște — conferință.
" " " Se'ntreabă mintea sănătoasă — Lămuriri pentru minoritarii noștri.
" " " Un lăciune și'un cărbune (Piese teatrale populare.
" " " Inire două focuri.—Gogu (
- Ce este și ce vrea să lucreze asociațiunea din Sibiu.

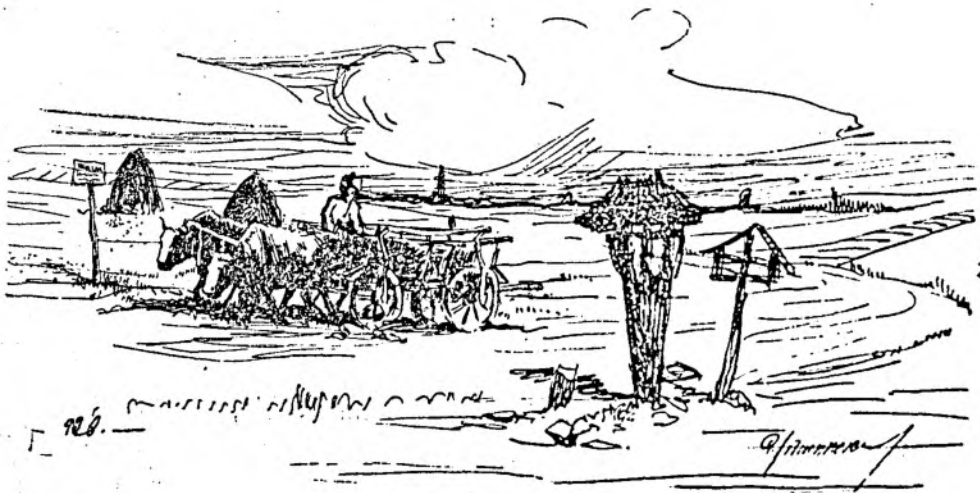

REVISTE, ZIARE.

Transilvania : Sibiu.	Viața Școlară : Satu-Mare.
Junimea literară : Cernăuți.	Clipa : București.
Archivele Olleniei : Craiova.	Zări Senine : Bistrița Transilvania.
Țara Noastră : Cluj.	Convorbiri literare : București.
Societatea de mâine : Cluj.	Năzuința românească : Craiova
Grafica Română : Craiova.	Făt frumos : Suceava.
Adevărul Literar : București.	Răzeșul : Bârlad.
Cultura poporului : Cluj.	Cosinzeana : Cluj.
Revista gen. a învățământ. : București.	Viața literară : București.
Ritmul vremii : București.	Banalul : Timișoara.
Ideia Europeană : București.	„Tinerimea Română” : București.
L'Europa orientală : Roma-Italia.	Școală Bănățeană : Caransebeș.
Libertatea : Orăștie.	Rev. Funcțion. Publici : București.
Gazeta oficială inspectorat : Timișoara.	Universul literar : București.
Gândul Nostru : Iași.	Propilee literare : București.
Orpheus : București.	Pe plaiuri Dobrogene : Constanța.

Redacția și Administrația : Turnu-Severin
Strada Decebal

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ești Datină, stăpâna noastră bună,
Ne logodești cu brazda de pământ,
Ne înfrățești cu gloria străbună
Ne ești iubito, leagăn și mormânt.

TURNU-SEVERIN

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „RAMURI” S. A. SUC. T-SEVERIN.